

Μαρία Δ. Πετροπούλου
Σοφία Ι. Μαργαρίτη

Νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία

Λυκείου

**Σύμφωνα με τον νέο τρόπο Συνεξέτασης
Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας**

- Μεθοδολογία - εφαρμογές - ασκήσεις
- Θεωρία - εφαρμογές - ασκήσεις
- 35 θεματικές ενότητες σε διαγραμματική μορφή
- 45 κριτήρια αξιολόγησης

Περιέχει
CD ROM

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ZΗΤΗ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή των συγγραφέων

ISBN 978-960-456-530-6

© Copyright: Σεπτέμβριος 2019, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Μ. Δ. Πετροπούλου, Σ. Ι. Μαργαρίτη

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & ΣΙΑ Ι.Κ.Ε.

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

*Αφιερώνουμε αυτό το βιβλίο
στους μικρούς «μαχητές
της γνώσης και της ζωής»,
στους μαθητές!*

*Η ικανότητα της ομιλίας
είναι το αποτέλεσμα μιας ώριμης νοητικής κατάστασης
και της αλληλεπίδρασης δύο παραγόντων:
των έμφυτων ιδιοτήτων του νου και του περιβάλλοντος.*

Νόαμ Τσόμσκι

Η λογοτεχνία είναι ο πιο ευχάριστος τρόπος να αγνοείς τη ζωή.

Φερνάντο Πεσσόα, πορτογάλος ποιητής & συγγραφέας

Προλογικό σημείωμα

Οι τελευταίες εξελίξεις στο εκπαιδευτικό σύστημα και στον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών υπαγορεύουν ένα νέο τρόπο προσέγγισης της ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας.

Από το τρέχον σχολικό έτος (2019-2020) καθορίζεται μια μορφή συνεξέτασης Νεοελληνικής Γλώσσας και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας σε μια προσπάθεια ενιαίας προσέγγισής τους. Στη τρίωρη αυτή δοκιμασία οι μαθητές έρχονται σε επαφή με δύο ή τρία μη διδαγμένα κείμενα που ανήκουν σε διαφορετικά κειμενικά είδη και καλούνται να απαντήσουν τέσσερα θέματα.

Πιο συγκεκριμένα η συνεξέταση αυτή έχει την παρακάτω μορφή:

- **ΘΕΜΑ Α:** ζητείται συνοπτική απόδοση μέρους του κειμένου ή συνοπτική απόδοση των απόψεων που διατυπώνονται σε ένα κείμενο για κάποιο ή κάποια ζητήματα.
Βαθμολογία: 15 μονάδες
- **ΘΕΜΑ Β:** περιέχει ερωτήματα που σχετίζονται με:
 - α) την κατανόηση λόγων και ενεργειών υποκειμένων που αναφέρονται στα κείμενα και των σχέσεών τους,
 - β) τον εντοπισμό και την ερμηνευτική προσέγγιση σκοπών, στάσεων, βασικών θέσεων προθέσεων των συντακτών των κειμένων, καθώς και τεκμηρίωση της βασικής ιδέας του κειμένου,
 - γ) την αξιολόγηση της συνάφειας ιδεών, επιχειρημάτων, τίτλων, υπότιτλων, εικόνων κλπ με μια θέση ή άποψη που θέτει το κείμενο,
 - δ) την αναγνώριση και ερμηνευτική προσέγγιση τρόπου σύνδεσης και οργάνωσης ιδεών, προτάσεων, παραγράφων,
 - ε) τον σχολιασμό γλώσσας, δομής, λεξιλογίου και επιλογών του συγγραφέα ανάλογα με τον σκοπό και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που επιδιώκουν.**Βαθμολογία:** 40 μονάδες
- **ΘΕΜΑ Γ:** ζητείται παραγωγή ερμηνευτικού σχολίου με αφορμή το λογοτεχνικό κείμενο που δίδεται και προσωπική τοποθέτηση του μαθητή.
Βαθμολογία: 15 μονάδες
- **ΘΕΜΑ Δ:** ζητείται παραγωγή κριτικού κειμένου το οποίο ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και οι μαθητές καλούνται να αναπτύξουν τεκμηριωμένα την προσωπική τους γνώμη, τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους.
Βαθμολογία: 30 μονάδες

Η εξέλιξη αυτή καθιστά αναγκαία την ενημέρωση και την ουσιαστική βοήθεια προς τους μαθητές να κατανοήσουν, όχι μόνο τον τρόπο εξέτασης, αλλά και τις απαιτήσεις του μαθήματος. Το βοηθητικό μας εγχειρίδιο εμπεριέχει πλήρες υλικό καθώς και οδηγίες για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου. Στηριχτήκαμε στις θεματικές ενότητες του σχολικού βιβλίου, λάβαμε υπόψη μας τα κείμενα που εμπεριέχονται στους Θεματικούς Κύκλους, στους νέους Φακέλους Εκπαιδευτικού Υλικού του ΙΕΠ, στα κριτήρια αξιολόγησης και στις οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας και αξιοποιήσαμε το υλικό τους με επιπρόσθετες αναλύσεις, ασκήσεις και κριτήρια.

Προς εμπέδωση της ύλης, προσθέσαμε ασκήσεις και κριτήρια αξιολόγησης, που στην πλειονότητά τους περιλαμβάνουν πρόσφατα άρθρα, επίκαιρα κείμενα και προσεκτικά επιλεγμένα αποσπάσματα λογοτεχνικών έργων.

Απώτερος στόχος μας είναι να βοηθήσουμε τον μαθητή να προετοιμαστεί κατάλληλα για τις τελικές εξετάσεις, να προσαρμοστεί στις μεταρρυθμίσεις και κυρίως να εμπλουτίσει τη σκέψη του, να ασκήσει την κριτική του ικανότητα και να γονιμοποιήσει δημιουργικά τις γνώσεις του.

Ειδικότερα το βιβλίο «**Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία**» περιέχει:

1. Θεωρία Νεοελληνικής Γλώσσας – εφαρμογές – ασκήσεις.
2. Θεωρία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.
3. Πιθανές ερωτήσεις θεωρίας και απαντήσεις.
4. Θέματα έκθεσης με βάση την ύλη του σχολικού βιβλίου και τους θεματικούς κύκλους, αναλυμένα σε διαγραμματική μορφή (35 θεματικές ενότητες).
5. Κριτήρια Αξιολόγησης προσαρμοσμένα στη μορφή συνεξέτασης της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας.

Το **συνοδευτικό CD ROM** περιέχει:

1. Πρόσθετη θεωρία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας: αφηγηματολογία, λογοτεχνικά ρεύματα και ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.
2. Απαντήσεις των ασκήσεων της Μεθοδολογίας και της Θεωρίας.
3. Απαντήσεις των ερωτήσεων των κειμένων για κριτική επεξεργασία και των κριτηρίων αξιολόγησης
4. Απαντήσεις ερωτήσεων του σχολικού βιβλίου.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα για την επιμέλεια των λογοτεχνικών κειμένων τον κ. **Παναγιώτη Καραβία** (αριστούχο απόφοιτο του τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας/μεταπτυχιακές σπουδές στο ίδιο τμήμα με αντικείμενο τη Διεπιστημονικότητα και ειδίκευση στη διδασκαλία της Ιστορίας, της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας), καθώς και τη Φιλολόγο **Εριέττα Δεληγιάννη** (Δρ. Αρχαιολογίας, φιλόλογο λυκείου, πρώην σχολική σύμβουλο) για τις πολύτιμες συμβουλές της.

Σεπτέμβριος 2019

Μαρία Δ. Πετροπούλου, Σοφία Ι. Μαργαρίτη

Περιεχόμενα

- **Κεφάλαιο 1ο**
Μεθοδολογία (παραγράφου, διαγράμματος, περίληψης)
Εφαρμογές – ασκήσεις 19
- **Κεφάλαιο 2ο**
Θεωρία (η πειθώ – το δοκίμιο)
Εφαρμογές – ασκήσεις 65
- **Κεφάλαιο 3ο**
Πιθανές ερωτήσεις θεωρίας (60) με τις απαντήσεις τους 115
- **Κεφάλαιο 4ο**
Μεθοδολογία παραγωγής λόγου
Εφαρμογές επικοινωνιακού πλαισίου – Χώροι άντλησης επιχειρημάτων 137
- **Κεφάλαιο 5ο**
Θεωρία λογοτεχνίας 149
- **Κεφάλαιο 6ο**
Θεματικές ενότητες, κείμενα για κριτική επεξεργασία, κριτήρια αξιολόγησης 161
Θέμα 1ο: Παιδεία – εκπαίδευση – υποεκπαίδευση 163
1ο Κριτήριο αξιολόγησης..... 178
2ο Κριτήριο αξιολόγησης..... 186
Θέμα 2ο: Βία – εγκληματικότητα 192
Κριτήριο αξιολόγησης 201
Θέμα 3ο: Ανθρώπινα δικαιώματα 204
Κριτήριο αξιολόγησης 211
Θέμα 4ο: Έμφυλες ταυτότητες – Ρατσισμός 217
1ο Κριτήριο αξιολόγησης 234
2ο Κριτήριο αξιολόγησης 240

Θέμα 5ο: Διαφήμιση	244
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	252
Θέμα 6ο: Κατανάλωση – καταναλωτισμός	257
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	261
Θέμα 7ο: Παγκοσμιοποίηση	266
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	271
Θέμα 8ο: Ευρωπαϊκή Ένωση	275
<i>1ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	279
<i>2ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	284
Θέμα 9ο: Ειρήνη – πόλεμος	289
<i>1ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	293
<i>2ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	299
Θέμα 10ο: Δικαιοσύνη – νόμοι – σωφρονιστικό σύστημα	304
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	308
Θέμα 11ο: Ποινή – θανατική ποινή	314
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	322
Θέμα 12ο: Ευθανασία	328
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	331
Θέμα 13ο: Φυσικό περιβάλλον	338
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	350
Θέμα 14ο: Επιστήμη	355
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	360
Θέμα 15ο: Κλωνοποίηση	366
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	370
Θέμα 16ο: Τεχνολογία	376
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	379
Θέμα 17ο: Ηλεκτρονικοί υπολογιστές – διαδίκτυο	385
<i>1ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	392
<i>2ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	398

Θέμα 18ο: Μαζοποίηση – κοινωνικός κομφορμισμός	402
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	410
Θέμα 19ο: Παράδοση	414
<i>1ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	423
<i>2ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	429
Θέμα 20ό: Αθλητισμός – χουλιγκανισμός	434
<i>1ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	441
<i>2ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	447
Θέμα 21ο: Εθελοντισμός – ακτιβισμός – κοινωνική αλληλεγγύη	454
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	464
Θέμα 22ο: Τέχνη	469
<i>1ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	476
<i>2ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	482
Θέμα 23ο: Λαϊκότητα – λαϊκισμός	487
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	492
Θέμα 24ο: Προπαγάνδα – ολοκληρωτισμός – γλώσσα εξουσίας	497
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	504
Θέμα 25ο: Δημοκρατία	511
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	518
Θέμα 26ο: Ανθρωπισμός	523
<i>1ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	527
<i>2ο Κριτήριο αξιολόγησης</i>	532
Θέμα 27ο: Πατριωτισμός – εθνισμός – εθνικισμός – διεθνισμός	535
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	541
Θέμα 28ο: Ελευθερία	548
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	551
Θέμα 29ο: Μητρότητα – οικογένεια – υπογεννητικότητα	557
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	564
Θέμα 30ό: Πνευματικός άνθρωπος	570
<i>Κριτήριο αξιολόγησης</i>	577

Θέμα 31ο: Μεσσιανισμός	582
Κριτήριο αξιολόγησης	586
Θέμα 32ο: Γλώσσα	596
Κριτήριο αξιολόγησης	602
Θέμα 33ο: Τουρισμός – αγροτουρισμός	607
Κριτήριο αξιολόγησης	611
Θέμα 34ο: Ποιότητα ζωής – διατροφικές συνήθειες – ευτυχία	618
Κριτήριο αξιολόγησης	629
Θέμα 35^ο: Αλλοτρίωση – ναρκισσισμός	634
1ο Κριτήριο αξιολόγησης	639
2ο Κριτήριο αξιολόγησης	646
■ Βιβλιογραφία	651
■ Βιογραφικά σημείωματα	655

Περιεχόμενα του συνοδευτικού CD-ROM

1. Πρόσθετη θεωρία λογοτεχνίας: αφηγηματολογία, λογοτεχνικά ρεύματα, σύντομη ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας
2. Απαντήσεις ασκήσεων μεθοδολογίας
3. Απαντήσεις ασκήσεων θεωρίας
4. Απαντήσεις των ερωτήσεων των κειμένων για κριτική επεξεργασία και των κριτηρίων αξιολόγησης
5. Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου σε διαγραμματική μορφή

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

(παραγράφου, διαγράμματος, περίληψης)

• εφαρμογές • ασκήσεις

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

A) Η αξία της παραγράφου:

Η παράγραφος αποτελεί το βασικό συστατικό στοιχείο μιας έκθεσης και απαιτεί απλότητα και ορθή οργάνωση. Αν και συνιστά μια ενότητα πολύ μικρότερη απ' ό,τι η έκθεση, θα μπορούσε να θεωρηθεί μικρογραφία της, εφόσον και αυτή απαιτεί ένα σχέδιο με βάση το οποίο πρέπει να συγκεντρωθούν οι λεπτομέρειες και να τεθούν σε μια λογική σειρά.

B) Η δομή της παραγράφου:

Σε κάθε παράγραφο συναντάμε τα παρακάτω στοιχεία:

- 1) **Τη θεματική περίοδο**, η οποία εκφράζει με συντομία, σαφήνεια και ακρίβεια την κύρια ιδέα της παραγράφου, και βρίσκεται συνήθως στην **αρχή** της. Μπορεί να βρίσκεται στη μέση, ακόμη και να επαναλαμβάνεται για έμφαση ή να συμπίπτει με την πρόταση κατακλείδα. Δεν υπάρχει παράγραφος χωρίς θεματική, εκτός αν περιέχει μόνο τεκμήρια. Σπανίως, η θεματική μπορεί να είναι ερώτηση, η οποία θα πρέπει να απαντηθεί στα σχόλια. Η θεματική περίοδος τις περισσότερες φορές περιέχει μία κεντρική ιδέα. Το ενδεχόμενο να περιέχει δύο κεντρικές ιδέες ισχύει μόνο εάν η κατευθυντήρια ιδέα περιέχει τη γνώμη μας και για τις δύο κεντρικές ιδέες.
- 2) **Την ανάπτυξη ή τις λεπτομέρειες (σχόλια)**. Πρόκειται για ειδικότερες ιδέες, οι οποίες διασαφηνίζουν με επιχειρήματα και αναπτύσσουν τη θεματική περίοδο είτε άμεσα με βασικές ιδέες είτε έμμεσα με βοηθητικές. Οι ιδέες που αναπτύσσουμε στα σχόλια πρέπει να σχετίζονται με την κύρια ιδέα της παραγράφου που συνήθως βρίσκεται στη θεματική περίοδο. Εάν στη θεματική περίοδο έχουμε μία κεντρική ιδέα, τότε στα σχόλια-λεπτομέρειες επικεντρωνόμαστε σε αυτήν, την εξηγούμε και την αναπτύσσουμε. Στην περίπτωση, όμως, που στη θεματική περίοδο έχουμε δύο κεντρικές ιδέες, τις σχολιάζουμε και τις δύο σε μια παράγραφο ή σε περισσότερες διαδοχικές. Και μια τελευταία περίπτωση να σχολιάσουμε δύο κεντρικές ιδέες είναι όταν πρόκειται να αναπτύξουμε την παράγραφο με σύγκριση-αντίθεση ή με αναλογία. Προτιμότερο είναι να αποφεύγουμε τις πολλές κατευθυντήριες ιδέες σε μια θεματική περίοδο, γιατί ελλοχεύει ο κίνδυνος να κάνουμε λάθος στην ανάπτυξη ή να μην έχουμε άλλες ιδέες για να «γεμίσουμε» τις άλλες παραγράφους.
- 3) **Την περίοδο κατακλείδα**, η οποία ολοκληρώνει τη μορφή της παραγράφου, συνοψίζοντας τα όσα έχουν λεχθεί στα σχόλια. Εμπεριέχει το συμπέρασμα της παραγράφου και μας θυμίζει την κύρια ιδέα της παραγράφου. Η κατακλείδα είναι προαιρετική και αποτελεί επιβεβαίωση της θεματικής περιόδου. Λίγες παράγρα-

φοι περιέχουν κατακλείδα. Η κατακλείδα δεν πρέπει να είναι γενικότερη από τη θεματική, ούτε να επαναλαμβάνει αυτολεξεί τη θεματική, ούτε να εισάγει μια νέα κύρια ιδέα. Σπάνια, μπορεί να αποτελεί ερώτηση, η οποία θα σχετίζεται με την κεντρική ιδέα της παραγράφου και την απάντησή της θα τη συναντάμε στην επόμενη παράγραφο, εξασφαλίζοντας παράλληλα και τη συνοχή μεταξύ των δύο αυτών παραγράφων. **Προσοχή:** στα αποδεικτικά δοκίμια οι περισσότερες παράγραφοι θα ήταν προτιμότερο να έχουν κατακλείδα.

Μοντέλο παραγράφου - Εφαρμογές

- 1 Θεματική περίοδος: Ο κόσμος παραμένει ένα μυστήριο, ακόμα και για τους πιο μορφωμένους ανάμεσά μας.**

Ανάπτυξη: Συχνά καταφεύγουμε σε επαγγελματίες, σε πολιτικούς αρχηγούς ή σε άλλες διασημότητες, γυρεύοντας απαντήσεις στα προβλήματά μας για τη ζωή και την αγάπη. Γρήγορα, όμως, μας απογοητεύουν με την ψεύτικη και υποκριτική συμπεριφορά τους. Αν ήμασταν έξυπνοι, θα ανακαλύπταμε ότι οι απαντήσεις που ζητάμε έρχονται μόνο όταν τις επεξεργαστούμε στο εργαστήριο του ίδιου του εαυτού μας. Μπορεί οι άλλοι να συμβάλλουν στην εξέλιξη της νοημοσύνης μας. Η απόκτηση όμως προσωπικής σοφίας παραμένει πάντοτε μια εσωτερική υπόθεση.

Περίοδος κατακλείδα: Κανένας άλλος δεν μπορεί να κάνει τη δουλειά αυτή για λογαριασμό μας.

Λέο Μπουσκάλια, «Γεννημένοι για την αγάπη»

- 2 Θεματική περίοδος: Οι υπολογιστές ενεργούν κι αυτοί ως μηχανές καταχώρησης εργασιακών πρακτικών των εργαζομένων.**

Ανάπτυξη: Διάφορα προγράμματα παρακολούθησης που διατίθενται στην αγορά διαθέτουν τη δυνατότητα καταγραφής των επιμέρους πλήκτρων του υπολογιστή που πατάει ο κάθε υπάλληλος. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο εργοδότης έχει τη δυνατότητα να εποπτεύει ηλεκτρονικά όχι μόνο τι πληκτρολογεί ανά πάσα στιγμή ο κάθε υπάλληλος, αλλά και πόσο γρήγορα πληκτρολογεί. Στις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν αναφερθεί περιπτώσεις που υπάλληλοι απολύθηκαν, διότι δεν κατόρθωσαν να πληκτρολογήσουν τον ποθητό αριθμό των 120.000 πλήκτρων ανά ώρα, όπως αναφερόταν στο συμβόλαιό τους.

Περίοδος κατακλείδα: δεν υπάρχει.

- 3 Θεματική περίοδος: δεν υπάρχει. Η συγκεκριμένη παράγραφος περιέχει τεκμήρια.**

Ανάπτυξη: Πειράματα σαν κι εκείνο του καθηγητή Ουόρικ προσφέρουν στον σύγχρονο εργαζόμενο τον άμεσο έλεγχο των ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών εξαρτημάτων του εργασιακού του περιβάλλοντος, όπως, παραδείγματος χάριν, το φως, η θέρμανση, το ασανσέρ και τα συρτάρια του γραφείου του. Η απλόχερη

αυτή άνεση όμως συνοδεύεται από ένα βαρύ τίμημα: Ο εργαζόμενος παραδίδει τον άμεσο και καθολικό έλεγχο του εαυτού του στον εργοδότη του.

Περίοδος κατακλείδα: δεν υπάρχει.

- 4 Θεματική περίοδος:** Η νέα ατομική θεωρία έλυσε αυτόματα μια σειρά από αινίγματα σε σχέση με τη δομή των ατόμων, που ήταν αδύνατο να εξηγηθούν με το «πλανητικό» σύστημα του Ράδερφορντ.

Ανάπτυξη: Τα πειράματα του Ράδερφορντ απέδειξαν πως τα άτομα που συνθέτουν την ύλη αποτελούνται, κατά το μεγαλύτερο ποσοστό, από κενό χώρο σε ό,τι αφορά τη διανομή της μάζας στο εσωτερικό τους. Αλλά, αν τα αντικείμενα γύρω μας, κι εμείς οι ίδιοι άλλωστε, αποτελούνται κατά το μεγαλύτερο μέρος από κενό χώρο, τότε γιατί δεν μπορούμε να περάσουμε μέσα από τοίχους και κλειστές πόρτες;

Περίοδος κατακλείδα: Με άλλα λόγια, τι είναι αυτό που δίνει στην ύλη τη στερεή της όψη;

Άρης Γιαβρής, Η δομή και λειτουργία της παραγράφου

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1η άσκηση

Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη των παρακάτω παραγράφων:

- 1** Το όραμα, όμως, της ενωμένης Ευρώπης δεν εξαντλείται στον οικονομικό τομέα. Δεν είναι μόνο σύγκλιση οικονομιών και αριθμών, είναι όραμα σύγκλισης σε όλα τα επίπεδα: θεσμών, αξιών, πολιτισμών. Είναι το όραμα της οικοδόμησης μιας Ενιαίας Ευρώπης, όπου η παρουσία των συνόρων θα είναι ελάχιστα αισθητή. Οι λαοί, πέρα από τη δική τους ξεχωριστή εθνική συνείδηση, θα νιώθουν ότι έχουν μια κοινή πατρίδα, είναι πολίτες της Ευρώπης. Θα νιώθουν ότι είναι φορείς ενός ενιαίου πολιτισμού, κοινού για όλους, του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αυτού του πολύχρωμου, πλούσιου και λαμπερού ψηφιδωτού, όπου ο κάθε λαός τοποθετεί τη δική του ψηφίδα. Θα βιώνουν την Ευρώπη ως ενιαίο χώρο, ως σύνθετη ολότητα, ως χώρο συνάντησης και αλληλεπίδρασης πολιτισμών, που όλοι μαζί απαρτίζουν τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Κ.Α. Δημόπουλος, Η Ευρώπη και ο πολιτισμός, εφημ. Το Βήμα

- 2** Σε αυτό βοήθησε τα μέγιστα η μεθοδευμένη διαδικασία γνώσεων και ελέγχου, που θα ονομασθεί επιστήμη. Δεν είναι ίσως τυχαίο ότι η επιστήμη έχει τις ρίζες της σε μια αρχαία χώρα με θαυμαστή –όχι πάλι να το υπερηφανευθώ!– διαύγεια φωτός. Εκεί άνθησε ένας σπουδαίος πολιτισμός και τέθηκαν για πρώτη φορά

τα ερωτήματα που αφορούν τον κόσμο και την ερμηνεία του. Η ανάπτυξη όμως της επιστήμης, που θα οδηγήσει σε μεγάλες ανακαλύψεις και εφαρμογές, κυρίως σφραγίζει τους πρόσφατους αιώνες. Η δύναμη της ανθρώπινης ευφυΐας θα συλλάβει πολλά από όσα έζησα και είδα στις περιπλανήσεις μου, και θα ερευνήσει τον κόσμο με επίμονες παρατηρήσεις και πειράματα. Έτσι ανακάλυψε τους βασικούς νόμους που διέπουν τα φαινόμενα, αλλά και τη βαθύτερή τους σχέση. Γνωρίζει πια τα μυστικά της ύλης και των χημικών μορίων που συνθέτουν τη ζωή. Μελέτησε, ακόμα και με συσκευές που με συντροφεύουν στο Διάστημα, τα άστρα και τους πλανήτες.

**Απόσπασμα από το βιβλίο του Γ. Γραμματικάκη *Αυτοβιογραφία του φωτός*,
Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2005, σελ. 447-8.**

3 Η παγκοσμιοποίηση επεκτείνει τη διάδοση του δυτικού πολιτιστικού πρότυπου σε ολόκληρο τον κόσμο και προξενεί σε πολλές χώρες κινήματα αντίστασης απέναντι στην πολιτιστική αυτή επιδρομή. Κάτω από την πίεση της παγκοσμιοποίησης δημιουργούνται συσπειρώσεις γύρω από παραδοσιακές πολιτιστικές ταυτότητες, που αντιπαρά τίθενται στην ισοπέδωση του εκδυτικισμού. Ο φόβος της απώλειας της ταυτότητας προκαλεί την αναζωπύρωση των εθνικισμών και των θρησκευτικών φανατισμών. Τα κινήματα του φονταμενταλισμού απορρίπτουν κάθε ιδέα εκσυγχρονισμού και επιχειρούν να επιβάλλουν μια κοινωνική οργάνωση που να εδράζεται αποκλειστικά πάνω σε θρησκευτικά προστάγματα.

4 Από την πρώτη στιγμή αυτό σήμανε ότι η ατομική περιουσία του καθενός είναι δική του και η πρώτη και άμεση πράξη κάθε μορφής τυραννίας είναι η αφαίρεσή της από τον νόμιμο κάτοχό της χωρίς τη συγκατάθεσή του. Μόνο μέσα από όργανα δημοκρατικής εκπροσώπησης είναι δυνατόν να εξασφαλισθεί συναίνεση σε κάτι τέτοιο και αυτό είναι το νόημα του γνωστού συνθήματος της Αμερικανικής Επανάστασης: «Όχι φόρους χωρίς εκπροσώπηση». Αυτό που ζήτησαν επομένως οι δημοκρατικές επαναστάσεις το 1688 στην Αγγλία και το 1776 στην Αμερική, και το οποίο πέτυχαν οριστικά, ήταν ο περιορισμός της πολιτικής εξουσίας, ακριβώς διότι κύριο μέλημά τους ήταν η εξασφάλιση της ελευθερίας πριν απ' όλα. Από τις αρχές επομένως της νεότερης ιστορίας, το δημοκρατικό κίνημα συνυφαίνεται με την ελευθερία ως αίτημα απαλλαγής από τους καταναγκασμούς της πολιτικής εξουσίας και στράφηκε αρχικά κατά των βασιλέων, εφόσον η μοναρχία αντιπροσώπευε τον απόλυτο και συγκεντρωτικό χαρακτήρα αυτής της εξουσίας.

Δ. Δημητρακόπουλος, εφημ. *Το Βήμα*

5 Η γλώσσα είναι συνυφασμένη με την έκφραση του ανθρώπου, λειτουργία καθ' εαυτήν σπουδαία στην ύπαρξή του, καθώς και με την από αυτήν υπηρετούμενη επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων.[...] Δεν είναι όμως η γλώσσα ο μόνος εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η άναρθρη φωνή, κάτι προγλωσσικό, είτε η εκφώνηση έρρυθμων ήχων, η γεννητική της μουσικής. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η κάπως ρυθμική

δόνηση του σώματος, η γεννητική του χορού. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η χάραξη γραφήματος είτε η πλαστική διαμόρφωση κάποιου υλικού, απαρχές των εικαστικών τεχνών.

Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος

- 6** Μια ευημερούσα και βιώσιμη Ευρώπη, μια Ένωση που θα δημιουργεί ανάπτυξη και θέσεις απασχόλησης. Μια Ένωση στην οποία μια ισχυρή, διασυνδεδεμένη και εξελισσόμενη ενιαία αγορά που θα ενσωματώνει τις τεχνολογικές μετεξελίξεις και ένα σταθερό και ισχυρότερο ενιαίο νόμισμα θα διανοίγουν οδούς ανάπτυξης, συνοχής, ανταγωνιστικότητας, καινοτομίας και συναλλαγών, κατά κύριο δε λόγο για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Μια Ένωση που θα προωθεί τη διαρκή και βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από επενδύσεις, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και θα εργάζεται για την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Μια Ένωση όπου οι οικονομίες θα συγκλίνουν· μια Ένωση όπου ο ενεργειακός εφοδιασμός θα διασφαλίζεται και θα είναι οικονομικά προσιτός και το περιβάλλον καθαρό και ασφαλές.
- 7** Για τα παιδιά της ψηφιακής εποχής το κινητό τηλέφωνο ήλθε σαν μια φυσιολογική εξέλιξη. Συνηθισμένα να πληκτρολογούν με τα δύο χέρια σε παιχνιδιομηχανές, πήραν στη χούφτα τους το κινητό και ξανάστησαν τη χαμένη γειτονιά. Οι αποστάσεις μέσα από τους κατακλυσμένους με αυτοκίνητα δρόμους εκμηδενίστηκαν, οι φίλοι βρέθηκαν δίπλα και οι ξένοι «κρατιούνται σε απόσταση» με το να μιλούν σε κάποιον άλλο, όταν δε θέλουν την προσέγγισή τους. Όσο για το τι λένε; Δεν χρειάζεται κανείς να το ξέρει, οσοδήποτε επιπόλαιο, ερωτικό ή χυδαίο είναι. Το πληκτρολογούν σε γραπτά μηνύματα, χρησιμοποιώντας συντομογραφίες που μόνο οι ίδιοι γνωρίζουν.

Πανελλαδικές Επαγγελματικού Λυκείου 2009

Γ) Αρετές μιας καλογραμμένης παραγράφου:

- 1) **Σαφής σκοπός (προθετικότητα):** Συνήθως αναφέρεται στη θεματική περίοδο και εκφράζει τη στάση που τηρεί ο συγγραφέας απέναντι στο θέμα του, την οπτική γωνία από την οποία βλέπει τα πράγματα.
- 2) **Επαρκής ανάπτυξη - πληρότητα:** Η ιδέα που εκφράζεται στη θεματική πρόταση χρειάζεται να υποστηρίζεται και να αναπτύσσεται με αρκετές λεπτομέρειες.
- 3) **Ενότητα της παραγράφου:** Η ενότητα εξασφαλίζεται όταν τα σχόλια σχετίζονται άμεσα με την κύρια ιδέα που διατυπώνεται στη θεματική περίοδο.
- 4) **Αλληλουχία:** Η ανάπτυξη μιας παραγράφου πρέπει να γίνεται με λογική σειρά, η οποία ανάλογα με τη φύση της παραγράφου και το είδος των λεπτομερειών δηλώνει την εξής πορεία:
 - α) Χρονολογική σειρά.
 - β) Από τα γνωστά στα άγνωστα.
 - γ) Από τα εύκολα στα δύσκολα.
 - δ) Από τα λιγότερο σπουδαία στα περισσότερα σπουδαία.

- 5) **Έμφαση:** Επιτυγχάνεται με δύο τρόπους: είτε με την ανάλογη **θέση** μέσα στην παράγραφο είτε με την **αναλογία χώρου**. Στις επεξηγηματικές κυρίως παραγράφους οι πιο εμφαιτικές θέσεις βρίσκονται στην αρχή και στο τέλος. Μπορούμε όμως να τονίσουμε τις σπουδαιές ιδέες δίνοντας σε αυτές μεγαλύτερη έκταση. Είναι προτιμότερο η ανάπτυξη μιας παραγράφου να γίνεται από το λιγότερο σημαντικό προς το σημαντικότερο.
- 6) **Συνοχή:** Η συνοχή της παραγράφου εξασφαλίζεται με τη λογική σειρά (όσον αφορά τον χρόνο, τον χώρο και τη σπουδαιότητα), με τη χρήση διαρθρωτικών - μεταβατικών λέξεων ή εκφράσεων ή με την επανάληψη λέξεων «κλειδιών», με τη χρήση αντωνυμιών (εκείνος, ο άλλος, αυτός) ή με τη χρήση νοηματικά συγγενών λέξεων (όπως ένα συνώνυμο ή υπώνυμο ή υπερώνυμο) καθώς και τη διατήρηση ενιαίου ύφους.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Στο ερώτημα ποιος είναι ο τρόπος ή η μέθοδος ανάπτυξης παραγράφου: Θα εντοπίσουμε τον τρόπο και θα αιτιολογήσουμε αναφερόμενοι σε στοιχεία περιεχομένου και μορφής (δηλαδή διαρθρωτικές λέξεις ή ρήματα που ενδεχομένως αποκαλύπτουν τον τρόπο ανάπτυξης, πιστοποιούν τη μέθοδο). Τον τρόπο ανάπτυξης παραγράφου συνήθως προδίδει η θεματική περίοδος, αλλά πιο έκδηλος είναι στα σχόλια. Υπάρχουν κάποια ρήματα που μας υποψιάζουν για τον τρόπο ανάπτυξης. Η κατακλείδα δεν εισάγει τρόπο ανάπτυξης. **Προσοχή:** Αν πρόκειται για συνδυασμό μεθόδων, προσπαθούμε να εντοπίσουμε αρχικά τον κυρίαρχο και στη συνέχεια τους υπόλοιπους. Μην ξεχνάμε πως ο συνδυασμός μεθόδων αποτελεί ξεχωριστό τρόπο ανάπτυξης.

A) Ορισμός:

Είναι ο καθορισμός και η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας. Στη θεματική περίοδο δίνεται σύντομος ορισμός της έννοιας και στα σχόλια αναλύεται.

Σε κάθε ορισμό μπορούμε να εντοπίσουμε την **οριστέα έννοια**, δηλαδή την έννοια που πρέπει να οριστεί, το **γένος**, δηλαδή ένα ευρύτερο σύνολο όπου ανήκει η οριστέα έννοια, και την **ειδοποιό διαφορά**, δηλαδή τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που τη διακρίνουν από τις υπόλοιπες έννοιες. Λέξεις που υποδηλώνουν ορισμό είναι οι εξής: ονομάζεται, λέγεται, ορίζεται, είναι κ.ά.

Ανάλογα με τον τρόπο που παρουσιάζουν την οριστέα έννοια, οι διάφοροι ορισμοί διακρίνονται σε: **α) αναλυτικούς**, αυτοί που παριστάνουν την ουσία μιας έννοιας, εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται σε αυτή την έννοια και **β) συνθετικούς ή γενετικούς**, αυτοί που περιγράφουν τη διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας.

Ανάλογα με την έκταση που παρουσιάζουν οι ορισμοί ταξινομούνται σε: α) σύντομους, που είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων

και εκτείνονται σε μερικούς στίχους και **β) εκτεταμένους**, που είναι αυτοί που καταλαμβάνουν μία ή περισσότερες παραγράφους.

Υπάρχει ακόμη η περίπτωση ένα ολόκληρο κείμενο να ασχολείται με τον ορισμό μιας έννοιας, όπως συχνά συμβαίνει σε ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο, ένα άρθρο.

Εφαρμογή με απάντηση

- Κάθε πολιτισμός είναι πρώτα και πάνω απ' όλα ιδιαίτερο **σύστημα αξιών**, είναι δηλαδή το πώς τοποθετείται ένας λαός ιστορικά απέναντι στη σχέση **τού ανθρώπου** με τον κόσμο του, τους άλλους ανθρώπους και το γενικότερο περιβάλλον καθώς και τι προτεραιότητες και επιλογές θέτει γενικά για τον άνθρωπο, κάθε πολιτισμός είναι, κατά βάσιν, μια **μορφή ανθρωπισμού**, ανάλογα με τη θέση που δίνει στον άνθρωπο και στην καλλιέργεια τής προσωπικότητάς του μέσα από το σύστημα αξιών που υιοθετεί.

Μπαμπινιώτης, εφημ. *Το Βήμα*

- Πρόκειται για ορισμό, όπου αναλύεται η ουσία της έννοιας του πολιτισμού και εκθέτονται, τα γνωρίσματά της (αναλυτικός), σε μία παράγραφο (εκτεταμένος). Λέξη που υποδηλώνει ορισμό είναι το **ρήμα: είναι**.

Η οριστέα έννοια είναι ο πολιτισμός, το γένος είναι το σύστημα αξιών και μορφή ανθρωπισμού και η ειδοποιός διαφορά: «είναι δηλαδή [...] υιοθετεί», «η θέση που [...] προσωπικότητάς του».

Β) Παραδείγματα:

Όταν το περιεχόμενο της θεματικής περιόδου χρειάζεται διευκρίνιση, τότε η παράγραφος μπορεί να αναπτυχθεί με παραδείγματα. Λέξεις που υποδηλώνουν παράδειγμα (λ.χ., όπως, π.χ., για παράδειγμα). Είναι μάλιστα εύκολα αναγνωρίσιμα, αφού τις περισσότερες φορές δίνονται **με ασύνδετο σχήμα ή με λέξεις - φράσεις δηλωτικές της χρήσης τους**.

Ο τρόπος ανάπτυξης με παραδείγματα επεκτείνεται σε ένα ολόκληρο κείμενο, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει πολλές παραγράφους με απαρίθμηση παραδειγμάτων και σκοπό την τεκμηρίωση της βασικής θέσης του κειμένου.

Εφαρμογή:

- *Η τηλεόραση ασκεί αρνητική επίδραση στο κοινό και ιδιαίτερα στα παιδιά.* Πρότυπα βίας ή γενικότερα αντιπνευματικά πρότυπα κάνουν το παιδί να τα μιμηθεί. Μέσα από την παρακολούθηση **ταινιών βίας** το κοινό παθαίνει ανοσία και αποδέχεται τη βία στην καθημερινή του ζωή ως ένα φαινόμενο εντελώς φυσιολογικό, ενώ το παιδί γίνεται επιθετικό και ηρωοποιεί τον «κακό» πρωταγωνιστή. Τα **κινούμενα σχέδια** εξωραΐζουν την πραγματικότητα προκαλώντας ψευδαισθήσεις στα παιδιά. Οι εκπομπές χαμηλού επιπέδου, υποβαθμίζουν το

επίπεδο όλων. Τα **διαφημιστικά μηνύματα** διαμορφώνουν έναν λόγο λειψό και παραποιημένο. **Οι εκπομπές σκανδαλοθηρικού περιεχομένου**, τύπου ριάλιτι, διεγείρουν την περιέργεια και καλλιεργούν το κουτσομπολιό.

- ▶ *Ο συγγραφέας προκειμένου να τονίσει την αρνητική επιρροή της τηλεόρασης στο κοινό, ιδιαίτερα στα παιδιά, μετέρχεται παραδείγματα ανάλογων τηλεοπτικών εκπομπών.*

Γ) Σύγκριση-αντίθεση:

Στη θεματική περίοδο αναγνωρίζεται η ομοιότητα ή η αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη. Τις περισσότερες φορές εστιάζει στις διαφορές.

Στα σχόλια - λεπτομέρειες η παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση - αντίθεση που γίνεται με δύο τρόπους: **συνολική αντιπαράθεση ή «κατά μέλη χωριστά»**, όπου αναφέρονται συγκεντρωτικά τα γνωρίσματα του ενός συγκρινόμενου μέλους ή με αντιπαράθεση **σημείο προς σημείο ή «ανάπτυξη ένα προς ένα»**. Λέξεις που υποδηλώνουν σύγκριση - αντίθεση είναι **αντιθετικές λέξεις ή αντιθετικοί σύνδεσμοι**: εντούτοις, μάλιστα, μολαταύτα, αντίθετα, παρά, όμως, αλλά, αντίθετα, ωστόσο, εντούτοις, εξάλλου, απ' τη μια πλευρά, απ' την άλλη πλευρά.

Ο τρόπος ανάπτυξης της σύγκρισης - αντίθεσης επεκτείνεται και πέραν των ορίων της παραγράφου, δηλαδή στη δόμηση ενός ολόκληρου κειμένου, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει πολλές παραγράφους αντιθετικά συνδεδεμένες ή και ενότητες.

Εφαρμογή:

- Η παγκοσμιοποίηση και το φαινόμενο του οικουμενισμού εμφανίζεται σήμερα με **δύο εκ διαμέτρου αντίθετες μορφές**. **Από τη μία πλευρά** παρουσιάζεται ως μια ενοποιητική τάση, η οποία επιδιώκει να διαδώσει κοινές κουλτούρες, αξίες, ήθη, έθιμα, παραδόσεις, τεχνολογικά επιτεύγματα και επιστημονικές έρευνες σε όλες τις χώρες με απώτερο στόχο την ανάπτυξη του επιπέδου ζωής τους, την πολιτιστική αναβάθμιση αλλά και τη σύγκλιση των πολιτισμών. Καθώς επιβάλλει και καλλιεργεί μια πανανθρώπινη, οικουμενική συνείδηση και διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα. **Από την άλλη μεριά, όμως**, τείνει σε έναν καθολικό εξισωτισμό, που επιφέρει την απώλεια της εθνικής συνείδησης και την αλλοίωση του πολιτιστικού προτύπου κάθε λαού. Η ιδιαιτερότητα αφομοιώνεται, αφανίζεται, οι λαοί υιοθετούν άκριτα τα επιβαλλόμενα κοινά ήθη και έθιμα, «καταβροχθίζουν» την εισαγόμενη τεχνολογία και την κυρίαρχη «κατασκευασμένη» πολιτιστική παράδοση. Ακολουθούν πιστά σαν πειθήνια όργανα ένα πανομοιότυπο πρότυπο· έτσι χάνουν τη μοναδικότητά τους, αλλά χάνεται και η εν γένει ποικιλομορφία. Υποβαθμίζεται η ποιότητα ζωής, εφόσον τα προβαλλόμενα πρότυπα είναι συχνά χαμηλής ποιότητας και έχουν στόχο να προωθήσουν τα πολιτιστικά πρότυπα των ισχυρών χωρών.
- ▶ *Η παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση-αντίθεση, με συνολική αντιπαράθεση. Ο συγγραφέας αντιπαραθέτει χωριστά τις δύο πλευρές της παγκοσμιοποίησης (θετική-αρνητική).*

Θέμα 1^ο:

Παιδεία - εκπαίδευση - υποεκπαίδευση

«Η εκπαίδευση παραμένει ακόμη μια προετοιμασία για τον κόσμο του παρελθόντος, παρά μια προετοιμασία για τους πιθανούς κόσμους του μέλλοντος».

Gardner

«Ο μέτριος δάσκαλος λέει. Ο καλός δάσκαλος εξηγεί. Ο ανώτερος δάσκαλος αποδεικνύει. Ο μεγάλος δάσκαλος εμπνέει». **William A Ward**

«Τα παιδιά χρειάζονται την αγάπη σας, ιδίως όταν δεν την αξίζουν».

Χάρολντ Χούλμπερτ

Με τον όρο **παιδεία** εννοούμε τη γενικότερη καλλιέργεια και μόρφωση του ατόμου, που οδηγεί στην πνευματική, ηθική, συναισθηματική και κοινωνική ολοκλήρωσή του. Η παιδεία καθορίζει την ποιότητα και τον βαθμό πολιτισμού του ανθρώπου. Πρόκειται για μακροχρόνια διαδικασία, αφού ο άνθρωπος δέχεται την επίδρασή της σε όλη του τη ζωή, μέσω της επιρροής των φορέων της, που είναι η οικογένεια, το σχολείο, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, οι πνευματικοί ηγέτες. Ο όρος παιδεία, δηλώνει αρχικά, **την εκπαίδευση** (Προσχολική, Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια, Τριτοβάθμια), η οποία περιλαμβάνει όλες τις προσπάθειες της πολιτείας σχετικά με την οργάνωση της αγωγής και μάθησης του ανθρώπου, και εμπεριέχει, το αποτέλεσμα της παραπάνω διαδικασίας. Τέλος, ως συνώνυμο **της αγωγής και της μάθησης** με την ευρύτερη έννοιά τους, βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τις επιδράσεις του κοινωνικού-πολιτικού-πολιτιστικού περιβάλλοντος, αλλά και των παιδαγωγών προς τους μαθητές. Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, ότι η παιδεία «είναι μια διαδικασία αδιάπτωτη, διά βίου και πολλές φορές διαδικασία αυτοπαιδείας» (Κωνσταντίνος Τσάτσος).

Η διαφορά μεταξύ των όρων **παιδεία** και **εκπαίδευση** είναι σημαντική: η παιδεία, αποτελεί ευρύτερη έννοια, αναφέρεται στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη του ατόμου, στο ήθος, στην αγωγή και την ποιότητά του, ως αποτέλεσμα της συστηματικής απόκτησης γνώσεων για τη φύση, τον άνθρωπο και τον πολιτισμό από ποικίλες πηγές της καθημερινότητάς του. Μία από αυτές είναι και η εκπαίδευση, η οργανωμένη δηλαδή **διαδικασία παροχής γνώσεων** και πληροφοριών που ακολουθούν οι παιδαγωγοί, με στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών, που θα τον βοηθήσουν να ανταποκρίνεται στις δυσκολίες της καθημερινότητας και να βελτιώνει τις συνθήκες του βίου του.

Θεσμός της εκπαίδευσης είναι το σχολείο, το οποίο συνίσταται στην υλικοτεχνική υποδομή, στο διδακτικό προσωπικό και στα αναλυτικά προγράμματα και με τη σειρά του είναι ο κύριος φορέας μετάδοσης παιδείας.

- ▶ **Αγωγή:** ο όρος περιλαμβάνει την ανάπτυξη του ψυχικού και πνευματικού κόσμου του μαθητή, των τρόπων συμπεριφοράς και του ήθους, την ανάπτυξη της προσωπικότητας και του χαρακτήρα. Αποτελεί καθοδήγηση και διαπαιδαγώγηση συμβουλευτική, διάπλαση του ατόμου. Για την επίτευξή της καθίσταται απαραίτητη μια σχέση αλληλεπίδρασης πομπού – φορέα αγωγής και δέκτη της επίδρασης, δηλαδή, του μαθητή. **Μέσα αγωγής:** ο έπαινος, το παράδειγμα, ο γόνιμος και εποικοδομητικός διάλογος, η επιχειρηματολογία, οι συμβουλές και οι υποδείξεις, τα κίνητρα, η ποινή-τιμωρία, οι νόμοι-κανόνες-θεσμοί.

Διάκριση εννοιών

- **Ανθρωπιστική παιδεία:** Αποσκοπεί στην πολύπλευρη μόρφωση και την ευρύτερη καλλιέργεια του ανθρώπου, παρέχοντας γενικές γνώσεις και μεταδίδοντας ηθικές αξίες, που συμβάλλουν στη διαμόρφωση φιλελεύθερου ήθους και δημοκρατικής συνείδησης. Το ουμανιστικό περιεχόμενο της συντελεί στη διάπλαση ευσυνειδητών ανθρώπων, κοινωνικά και πολιτικά, που αντιλαμβάνονται το νόημα και την ουσία της ζωής. Η ανθρωπιστική παιδεία, λοιπόν, καθίσταται αναγκαία, ώστε ο άνθρωπος να μετέχει στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα, ενεργώντας αυτόβουλα και συνειδητά.
- **Τεχνοκρατική παιδεία:** Παρέχει στους νέους επιστημονικές και τεχνολογικές γνώσεις, ώστε να εξελιχθούν σε μελλοντικούς ειδικούς επιστήμονες-τεχνοκράτες. Συμβάλλει στην αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων του ανθρώπου και στην ποσοτική και ποιοτική βελτίωση των παραγόμενων αγαθών. Στοχεύει στην εφαρμογή των δεδομένων της τεχνολογίας για την επίλυση των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών προβλημάτων, παραβλέποντας συνήθως τις επιπτώσεις σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Η μονοδιάστατη καλλιέργειά της οδηγεί σε πνευματική μονομέρεια, περιορισμός των πνευματικών δυνατοτήτων του ατόμου (απουσία κριτικής ικανότητας, φαντασίας, πνευματικής ευελιξίας κ.ά.).

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης για την επίδειξη σεβασμού και ευαισθησίας απέναντι στο περιβάλλον καθιστά αναγκαία την εισαγωγή περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης το άτομο συμφιλιώνεται με το περιβάλλον στο οποίο ζει και αναπτύσσεται και διαμορφώνει ενδεδειγμένη στάση για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης μέσα από μια ατομική αλλά και συλλογική δράση.

- ▶ **Ενέργειες-δράσεις μέσω του σχολείου για διαμόρφωση οικολογικής σκέψης:**
 - Ενημέρωση μαθητών για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το περιβάλλον και την απειλή εξαφάνισης που δέχεται ο πλανήτης.
 - Παροχή γνώσεων για την ανάγκη και τους τρόπους ανακύκλωσης.
 - Έμφαση στον συσχετισμό καταναλωτισμού και καταστροφής περιβάλλοντος.
 - Ανάθεση εργασιών, στις οποίες οι μαθητές καλούνται να παρατηρήσουν και να καταγράψουν προβλήματα, όπως η ρύπανση της ατμόσφαιρας του αστικού περιβάλλοντος, η εξάντληση των πρώτων υλών, η κατασπατάληση των φυσικών πηγών ενέργειας, η μείωση της χλωρίδας και της πανίδας κ.ά.
 - Παρότρυνση για συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις (καθαρισμός παραλιών, αναδάσωση, δεντροφυτεύσεις).
 - Διοργάνωση επισκέψεων σε περιοχές που είναι εμφανές το οικολογικό πρόβλημα (απόκτηση βιωματικής γνώσης).
 - Διοργάνωση εκδηλώσεων και ημερίδων στον χώρο του σχολείου με παρουσίαση οπτικοακουστικού υλικού, ζωγραφιές, ντοκιμαντέρ, φωτογραφίες, συνεντεύξεις, όπου θα αποτυπώνεται η ολέθρια και ανεξέλεγκτη επέμβαση του ανθρώπου στη φύση.
 - Επικοινωνία με μαθητές και αρμόδιους φορείς άλλων σχολείων για πραγματοποίηση κοινών περιβαλλοντικών δράσεων.
 - Επαφή με αρμόδιους φορείς των δήμων και κοινοτήτων και επικοινωνία με όλους τους συντελεστές της εκπαίδευσης.

Έτσι, κάθε μαθητής θα κατανοήσει το οικολογικό πρόβλημα και θα επιδιώξει να συμβάλει στην επίλυσή του, επαναπροσδιορίζοντας τη σχέση του με το περιβάλλον.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί αναγκαιότητα στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές και πολυεθνικές κοινωνίες. Μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης το άτομο μνείται σε μια πολιτισμική ποικιλία και μαθαίνει να αξιοποιεί τα στοιχεία των διαφόρων πολιτισμών, αίροντας τις υπάρχουσες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση προσδίδει μια πιο δημοκρατική διάσταση στην εκπαίδευση.

- ▶ **Προϋποθέσεις:**
 - η αναγνώριση της **ετερότητας και συνεργασίας** μεταξύ ατόμων-μαθητών διαφορετικών πολιτισμών,
 - η εξάλειψη των διακρίσεων και η **άμβλυση των αντιθέσεων**,
 - η αποδοχή της **ισοτιμίας των πολιτισμών**, στα **εκπαιδευτικά προγράμματα** καθώς και στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή,

- ο σεβασμός στις **πολιτισμικές καταβολές** κάθε μαθητή,
- η **διαπολιτισμική ετοιμότητα** εκ μέρους του εκπαιδευτικού (διάθεση για αποκατάληπτη επικοινωνία, συνείδηση παγκοσμιότητας, αξία ανεκτικότητας, καθολικού ανθρωπισμού, υπομονή, επιμονή και ενσυναίσθηση),
- η παροχή **ίσων ευκαιριών** και η ισότιμη μεταχείριση,
- η μετάδοση **ανθρωπιστικών ιδεωδών** και υψηλών ιδανικών,
- η εξοικείωση με έναν διαφορετικό τρόπο ζωής και αντίληψης, σύμφυτου της χώρας υποδοχής,
- ο **σεβασμός** και η διατήρηση και των δικών τους εθνικών χαρακτηριστικών.

► **Στόχοι:**

- η προώθηση της **αλληλεπίδρασης** μεταξύ των παιδιών διαφορετικής εθνότητας,
- η ενσωμάτωση και η **ομαλή ένταξη** των παιδιών στο νέο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον,
- η απρόσκοπτη **συνεργασία** και η επίτευξη **αρμονικής συμβίωσης**,
- η προσέγγιση των πολιτισμών,
- η μη αλλοίωση της ταυτότητας τους,
- η συγκρότηση κοινωνιών με πολιτισμική ανοχή, δημιουργική συνύπαρξη και **παροχή ίσων ευκαιριών**.

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να σέβονται την ετερότητα και να επιδεικνύουν ανοχή στο διαφορετικό, ώστε να μετατραπούν σε κοινωνούς των απαραίτητων στοιχείων (γνώσεις, αξίες, αντιλήψεις) που θα συμβάλλουν στην αβίαστη **ενσωμάτωση** και όχι στην αφομοίωσή τους.

«Η εκπαίδευση, καθώς το σχολείο επεκτείνεται και σε παιδιά άλλων εθνικοτήτων, καθίσταται διαπολιτισμική. Στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ωστόσο, δεν είναι να εξασφαλιστεί η μόρφωση των τραυματισμένων αυτών παιδιών σαν μια ξεχωριστή κατηγορία μαθητών δίπλα σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που απευθύνεται κατά κύριο λόγο στα ελληνικής καταγωγής παιδιά. Απεναντίας, επιδίωξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι, μέσα από τα προγράμματά της, να μορφώνονται τα πληγωμένα από τις συγκυρίες παιδιά, που προσέφυγαν στον τόπο μας, έτσι ώστε να ενσωματωθούν ισότιμα στον βασικό ιστό της εκπαίδευσής μας. Τα διαπολιτισμικά σχολεία, θα πρέπει, να ενσωματωθούν στο ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης, έτσι ώστε να αποφευχθεί η περιθωριοποίησή τους, ή, με άλλα λόγια, η γκετοποίησή τους, η οποία κάθε άλλο παρά συνάδει προς τον ανοικτό χαρακτήρα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας μας».

(κείμενο του Θ. Πελεγρίνη δημοσιευμένο την 18/02/2016 στην εφημ. *Το Βήμα*)

- ▶ **Ενέργειες** για την επίτευξη διαπολιτισμικής προσέγγισης στο εκπαιδευτικό πλαίσιο:
 - αντικειμενική θεώρηση και ορθή διδασκαλία του μαθήματος της **ιστορίας**,
 - υιοθέτηση κατάλληλων μεθόδων διδασκαλίας για την προσέγγιση της **γλώσσας** και του πολιτισμού,
 - προώθηση **ομαδοσυνεργατικής** διδασκαλίας,
 - διεξαγωγή διαλόγων όπου θα αντιπαρατίθενται οι αξίες, η ιστορία και τα **ήθη** του κάθε έθνους και πολιτισμού,
 - καθιέρωση διευρυνμένων προγραμμάτων σπουδών που θα εμπεριέχουν πρότυπα και αξίες, ήθη, έθιμα και στοιχεία ιστορίας όλων των πολιτισμών,
 - άμεση παρέμβαση και αντιμετώπιση ενδεχόμενων φαινομένων βίας μεταξύ μαθητών,
 - διοργάνωση **εκδηλώσεων** στις οποίες θα παρουσιάζονται και θα αναδεικνύονται τα λαογραφικά στοιχεία κάθε λαού, οι συνήθειες κάθε λαού (διατροφικές, καλλιτεχνικές, αθλητικές, ψυχαγωγικές),
 - η ενίσχυση της σχέσης **σχολείου-οικογένειας** και σχολείου-κοινωνίας.

«ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΜΑΘΗΣΗ»

Αφορά τη διαδικασία μάθησης που αναπτύσσεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου. Η ανάγκη αυτή για συνεχή επαφή με τη γνώση είχε συνειδητοποιηθεί από την εποχή, του Σόλωνα, ακόμη, ο οποίος υποστήριζε το «γηράσκω αεί πολλά διδασκόμενος». Στις μέρες μας, όμως, καθίσταται ιδιαίτερα απαραίτητη λόγω των αέναων αλλαγών και εξελίξεων στον χώρο της γνώσης, της επιστήμης, της τεχνολογίας και της εργασίας και των νέων συνθηκών (οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών).

Τρόποι επίτευξης της «Διά βίου εκπαίδευσης – μάθησης»:

- ▶ **Ατομική προσπάθεια** για συνεχή ευρυμάθεια και πολυμάθεια μέσα από:
 - παρακολούθηση πνευματικών εξελίξεων (τέχνες, επιστήμες, πολιτισμό),
 - συνεχή ενημέρωση για τις κοινωνικές εξελίξεις και άσκηση κριτικής,
 - ταξίδια,
 - συμμετοχή σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια,
 - φοίτηση στο ανοιχτό πανεπιστήμιο,
 - συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις (εκθέσεις βιβλίου, ζωγραφικής, γλυπτικής, επισκέψεις σε μουσεία κ.ά.),
 - χρήση διαδικτύου,
 - ανάγνωση βιβλίων και εφημερίδων.
- ▶ Με τη **συνδρομή της οικογένειας**:
 - παροχή ποικίλων μορφωτικών ερεθισμάτων και ανάπτυξη διαλόγου.

- ▶ Με τη **συνδρομή της πολιτείας**:
 - φοίτηση σε σχολεία δεύτερης ευκαιρίας,
 - διοργάνωση σεμιναρίων,
 - εφαρμογή ευέλικτων προγραμμάτων επιμόρφωσης.
- ▶ Με τη **συνδρομή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης**:
 - εκπαιδευτική τηλεόραση,
 - προβολή ντοκιμαντέρ και ποιοτικών εκπομπών.
- ▶ **Στόχοι της «Διά βίου εκπαίδευσης – μάθησης»**:
 - ανταπόκριση, από την πλευρά του ατόμου, στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας,
 - παρακολούθηση των νέων επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων,
 - δυνατότητα συνδυασμού της ειδίκευσης με τη γενική μόρφωση και την πολύπλευρη καλλιέργεια, τεχνοκρατική και ανθρωπιστική, μέσω της οποίας θα μπορέσει να αναπτυχθεί ευρύτερα, αλλά και να προετοιμαστεί για την ένταξή του σε μία κοινωνία που απαιτεί εξειδικευμένη γνώση,
 - κινητοποίηση του ατόμου, αλλά και των ομάδων, προκειμένου να επιτευχθεί ατομική και κοινωνική πρόοδος, βελτίωση της ποιότητας ζωής και ενεργός συμμετοχή των πολιτών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής,
 - αντιμετώπιση του φαινομένου του αναλφαριθμητισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΣΗΜΑΣΙΑ / ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- **Πνευματικός τομέας**
 - Διευρύνει τον πνευματικό ορίζοντα, οξύνει την κριτική σκέψη και βοηθά το άτομο να επεξεργάζεται τα ερεθίσματα από το εξωτερικό περιβάλλον.
 - Διαμορφώνει μια σφαιρική αντίληψη για τη ζωή λαμβάνοντας πληροφορίες από διαφορετικά γνωστικά πεδία.
 - Συμβάλλει στην εξάλειψη στερεοτυπικών αντιλήψεων, προκαταλήψεων και δεισιδαιμονιών. Αντιμετωπίζει φαινόμενα ρατσισμού και φανατισμού.
 - Οξύνει τη φαντασία και συντελεί στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας.
- **Πολιτισμικός τομέας**
 - Συντείνει στην κατανόηση του πολιτισμικού παρελθόντος και της αξίας της παράδοσης, ενώ προωθεί την καλλιτεχνική δημιουργία μέσω εκδηλώσεων στον χώρο του σχολείου.
- **Ηθικός τομέας**
 - Συνεισφέρει στη διαμόρφωση κώδικα ηθικών αρχών και αξιών: ακεραιότητα,

αλληλεγγύη, δικαιοσύνη, συνέπεια, ευσυνειδησία, σύνεση, ταπεινοφροσύνη, ειλικρίνεια, εγκράτεια, αξιοπρέπεια, υπευθυνότητα και αυτογνωσία, και στην εφαρμογή του, βοηθώντας έτσι το άτομο να χαλιναγωγεί τα πάθη και τα ένστικτά του και να υποτάσσει τις προσωπικές επιθυμίες του στις επιταγές της ηθικής.

- Απαλλάσσει το άτομο από τη χαιρεκακία, το μίσος, τον εγωισμό τροφοδοτώντας το με ηθική ανωτερότητα.

• Κοινωνικός τομέας

- Ενισχύει τη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων ενώ παράλληλα εξαλείφει φαινόμενα αποξένωσης.
- Καλλιεργεί στους μαθητές τη συνεργασία, την ομαδικότητα, την αλληλεγγύη μέσω της συμμετοχής τους σε ομαδικές εργασίες και εκδηλώσεις.
- Συντελεί στη διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης, ενισχύοντας την αυτενέργεια στο σχολικό περιβάλλον.

• Πολιτικός τομέας

- Διαπλάθει ανεξάρτητες και φιλελεύθερες προσωπικότητες, με αναπτυγμένο το αίσθημα του αυτεξουσίου.
- Προωθεί τις αξίες της δημοκρατίας, βοηθώντας το άτομο να συνειδητοποιήσει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του καθιστώντας το ενεργό πολίτη.
- Διαμορφώνει την αντίληψη της ισότητας, της ισονομίας, της ισοπολιτείας και της εκούσιας υπακοής στους νόμους, συμβάλλοντας στην κοινωνική ομαλότητα και στην εδραίωση μιας ευνομούμενης και δημοκρατικής πολιτείας.

• Εθνικός - Διεθνικός τομέας

- Συντελεί στη ενίσχυση εθνικής συνείδησης και του αισθήματος φιλοπατρίας μέσω του μαθήματος της Ιστορίας, της καλλιέργειας του λόγου, της εκμάθησης της μητρικής του γλώσσας, την ανάδειξη στοιχείων της εθνικής παράδοσης αλλά και της διοργάνωσης και συμμετοχής των μαθητών στις εθνικές επετείους.
- Διαμορφώνει ευρωπαϊκή και παγκόσμια συνείδηση, μέσω της χρήσης του διαδικτύου και της επικοινωνίας με μαθητές άλλων χωρών, της προώθησης της γλωσσομάθειας, και διαφόρων εκδηλώσεων και προγραμμάτων ανταλλαγής μαθητών.

• Επαγγελματικός τομέας

- Προσφέρει επαγγελματική κατάρτιση, γενική ή ειδική, θεωρητική, τεχνολογική ή θετική. Μέσω του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού ο μαθητής αποκτά επίγνωση των δυνατοτήτων, συνειδητοποιεί τις ικανότητες και τις αδυναμίες του και επιλέγει το κατάλληλο γι' αυτόν επάγγελμα.

Κρίση του θεσμού της εκπαίδευσης (φαινόμενα κρίσης) / προβλήματα σημερινού σχολείου:

- Έλλειψη επαρκούς **υλικοτεχνικής υποδομής** (ελάχιστα, σχεδόν ανύπαρκτα τεχνολογικά μέσα, εποπτικό υλικό, βιβλιοθήκες, Η/Υ, διαδραστικοί πίνακες, κατάλληλες αίθουσες για το μάθημα της αισθητικής αγωγής και χώροι άθλησης και αναψυχής, αίθουσες εκδηλώσεων, εργαστήρια, ακαλαίσθητα κτίρια κ.ά.).
- Καθιέρωση μονοδιάστατου **τεχνοκρατικού προσανατολισμού** και ωφελμιστικής χρήσης της γνώσης («εργαλειοποίηση» – «εμπορευματοποίηση» της γνώσης), που στερεί από το άτομο την πρωτοβουλία και το αίσθημα ευθύνης. Τυποποίηση της γνώσης μέσω της άγονης απομνημόνευσης. Υποβάθμιση ανθρωπιστικού προσανατολισμού (απαξίωση θεωρητικών μαθημάτων, παραγκωνισμός της τέχνης και της αθλητικής αγωγής).
- Εφαρμογή **αναχρονιστικών μεθόδων διδασκαλίας**, λόγω της ελλιπούς κατάρτισης ορισμένων εκπαιδευτικών και αδυναμία ή αδιαφορία παρακολούθησης των εξελίξεων (τεχνολογικά αναλφάβητοι).
- Παροχή γνώσης που απέχει από την καθημερινή πρακτική και τη μετέπειτα επαγγελματική πορεία του μαθητή. Ελάχιστα ερεθίσματα και εμπειρίες εντός και εκτός σχολείου.
- Επικράτηση **ανταγωνιστικού πνεύματος** μεταξύ των μαθητών, εξαιτίας της βαθμολογίας και του εξετασιοκεντρικού συστήματος διδασκαλίας. Διαιώνιση και επίταση του φαινομένου της παραπαιδείας.
- Παροχή **επαγγελματικού προσανατολισμού**, που δεν είναι προσαρμοσμένος στις κλίσεις, στα ενδιαφέροντα και στις ανάγκες των νέων.
- Ανάδυση **έκνομων φαινομένων** στο σχολικό περιβάλλον (συγκρότηση παραβατικών ομάδων, κρούσματα σχολικού εκφοβισμού, φαινόμενα χουλιγκανισμού περιστατικά βίας και ποικίλων αυθαιρεσιών), δύσκολα διαχειρίσιμων λόγω της αδυναμίας ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή (χάσμα και **αποξένωση** μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου).
- **Υποβάθμιση πολιτικής αγωγής**, απαξίωση εκλογικών διαδικασιών και μαθητικών συμβουλίων.
- Εκδήλωση **αδιαφορίας μαθητή και διδάσκοντα** για μια ευκαιρία διδακτικής συνάντησης αλλά και ανθρώπινης επικοινωνίας. Ο μαθητής παρουσιάζει απώλεια ενδιαφέροντος για μάθηση και συμμετοχή και ο εκπαιδευτικός απουσία διάθεσης για εργασία, έλλειψη πάθους για τη μετάδοση της γνώσης και απουσία αγάπης για τον μαθητή και αντικείμενο διδασκαλίας του. Είναι ένας απλός δημόσιος υπάλληλος που λειτουργεί μηχανιστικά μεταπίπτοντας από «δάσκαλος σε διδάσκοντα» Γ. Μπαμπινιώτης, χάνει τον ρόλο του παιδαγωγού, αντιμετωπίζει το λειτούργημά του ως βιοποριστική απασχόληση.

Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης του εκπαιδευτικού θεσμού και προτάσεις για ένα δημιουργικό σχολείο.

- Κατάλληλη **υλικοτεχνική υποδομή** (ευχάριστες και άνετες αίθουσες, ύπαρξη «ζωτικού» χώρου, κατάλληλα διαμορφωμένες αίθουσες για το μάθημα της αισθητικής αγωγής, αίθουσες εκδηλώσεων, χώροι άθλησης, υπολογιστές, διαδραστικοί πίνακες και άλλα εποπτικά μέσα, βελτιωμένα εγχειρίδια ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή).
- Χρήση πρωτοποριακών και **καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας** (χρήση νέας τεχνολογίας, βιωματική μάθηση, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία), ώστε να ενισχύεται το ενδιαφέρον του διδασκόμενου.
- Έμφαση στην **παιδευτική λειτουργία** του σχολείου:
 - α. **ηθική ολοκλήρωση** και αυτογνωσία (μέσω της τήρησης σχολικών κανόνων, της δίκαιης και απροκατάληπτης συμπεριφοράς αλλά και του γενικότερου ήθους του εκπαιδευτικού, αξιών και ενδεδειγμένων τρόπων συμπεριφοράς που μεταδίδονται μέσω της όσμωσης-αλληλεπίδρασης των μαθητών αλλά και μαθητών-εκπαιδευτικών, μέσω της αθλητικής αγωγής, μέσω της αντικειμενικής και αμερόληπτης αξιολόγησης κ.ά.),
 - β. **κοινωνικοποίηση** (επαφή με κοινωνικά προβλήματα, συνύπαρξη με τον διαφορετικό, δράσεις αλληλεγγύης, εθελοντισμός κ.ά.),
 - γ. **διαμόρφωση πολιτικής σκέψης** και δημοκρατικής συνείδησης, ενδιαφέρον για τα κοινά, ανάπτυξη συλλογικής ευθύνης, καλλιέργεια δημοκρατικού αισθήματος (μαθητικές κοινότητες, Βουλή των Εφήβων, συμμετοχική δράση, σχολική εφημερίδα, επισκέψεις σε χώρους ιστορικής μνήμης, επισκέψεις στη Βουλή κ.ά.),
 - δ. **καλλιέργεια συναισθηματική και ψυχική με την προαγωγή της αισθητικής αγωγής** (ανάπτυξη καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, ενίσχυση της ερασιτεχνικής δημιουργίας των μαθητών, επαφή με την τέχνη, διαμόρφωση αισθητικών κριτηρίων κ.ά.),
 - ε. **διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης** (ανακύκλωση, προώθηση «φιλικών» προς το περιβάλλον προϊόντων, διάφορες περιβαλλοντικές δράσεις).
- Έμφαση στην ανάπτυξη της **κριτικής ικανότητας** του μαθητή με τα εξής:
 - παροχή ποικίλων πηγών γνώσης και πολλαπλών ερεθισμάτων και εμπειριών,
 - χρήση πολλαπλού βιβλίου,
 - ενεργοποίηση **αυτενέργειας** με τη χρήση του διαδικτύου,
 - προώθηση εποικοδομητικού διαλόγου, σχολιασμός επικαιρότητας, ενίσχυση προβληματισμού και γόνιμης αμφισβήτησης, ασκήσεις επιχειρηματολογίας και «ανοιχτού» τύπου ερωτήσεις,
 - ενθάρρυνση της συμμετοχικής διαδικασίας,
 - δημιουργία και αξιοποίηση βιβλιοθήκης εμπλουτισμένης με ποιοτικά βιβλία ελλήνων και ξένων συγγραφέων,

- ανάθεση **ομαδικών** εργασιών, κυρίως σε θέματα που σχετίζονται με την επικαιρότητα,
- καλλιέργεια φιλαναγνωσίας μέσω της μελέτης και της κριτικής προσέγγισης, ελκυστικών ως προς το περιεχόμενο αλλά και τον τρόπο γραφής, άρθρων, δοκιμίων, ή λογοτεχνικών βιβλίων.
- Επικράτηση **ανθρωπιστικού εκπαιδευτικού προτύπου**, που θα επιδεικνύει σεβασμό και εμπιστοσύνη στην προσωπικότητα του μαθητή, θα ενθαρρύνει την αυτενέργεια και το αίσθημα ευθύνης. Ένα μαθητοκεντρικό πρότυπο διδασκαλίας, με την αποβολή του ανταγωνιστικού πνεύματος, της αντίληψης της φιλοπρωτίας και απαλοιφή του εξετασιοκεντρικού συστήματος εκπαίδευσης. Προϋποθέσεις που θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση κλίματος κατανόησης και θαλπωρής στις σχέσεις μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων και θα προωθήσουν τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών.
- Διοργάνωση ποικίλων **εκδηλώσεων** στον χώρο του σχολείου, με περιεχόμενο επιμορφωτικό, αλλά ταυτόχρονα και ψυχαγωγικό.
- **Συνεργασία** γονέων και εκπαιδευτικών.
- **Αναβάθμιση των προγραμμάτων σπουδών** και συνεχής αναπροσαρμογή στις μεταβαλλόμενες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες.
- Δημιουργία **τάξεων υποδοχής** και **ενισχυτικής διδασκαλίας** για τα παιδιά των αλλοεθνών, με σκοπό –αφού εξοικειωθούν με την ελληνική γλώσσα– να ενταχθούν σύντομα σε κανονικές τάξεις.
- **Διαπολιτισμική αγωγή** μέσω: της εκμάθησης ξένων γλωσσών, της διδασκαλίας της παγκόσμιας ιστορίας, της εκπόνησης εργασιών με θέματα τη νοοτροπία, τα ήθη και τα έθιμα άλλων λαών, της συμμετοχής σε προγράμματα ανταλλαγής μαθητών, της επικοινωνίας μέσω διαδικτύου και της διδασκαλίας ξένης λογοτεχνίας.
- «**Δημοκρατικός**» **χαρακτήρας της εκπαίδευσης**, που θα σέβεται την προσωπικότητα του μαθητή, προωθώντας τον διάλογο και προσφέροντάς του ευκαιρίες συμμετοχής στον θεσμό των μαθητικών κοινοτήτων.
- **Δημιουργία σχολικών ομίλων** ποικίλων ενδιαφερόντων (καλλιτεχνικών, αθλητικών, επιστημονικών, ανθρωπιστικών κ.ά.) και ανάληψη πρωτοβουλιών στον χώρο του σχολείου, ώστε να διευρύνονται τα ενδιαφέροντα των μαθητών, να ενεργοποιείται η αγάπη για μάθηση, να βελτιώνεται η ψυχολογία τους και παράλληλα να αναβαθμίζεται η ποιότητα της σχολικής ζωής.
- **Ενίσχυση της «διά βίου εκπαίδευσης»:** με τη διοργάνωση σεμιναρίων και προγραμμάτων επιμόρφωσης ποικίλου περιεχομένου –ανάλογα με τις εξελίξεις και τις ανάγκες της εποχής και της κοινωνίας–, με την ενίσχυση του Ανοικτού Πανεπιστημίου και τη διεύρυνση των μεταπτυχιακών προγραμμάτων.
- **Ενεργοποίηση των ιδιαίτερων** κλίσεων και ικανοτήτων, αξιοποίηση των ενδιαφερόντων του μαθητή μέσα από κατάλληλες συνθήκες (ελευθερίας, σεβασμού, αγάπης και ασφάλειας) που επιτρέπουν την εκδήλωση της αβίαστης δημιουργικότητας του παιδιού, ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητάς του.

- **Εφαρμογή βιωματικής μάθησης**, που θα συνδέεται με τη ζωή, τα βιώματα του μαθητή και τις κοινωνικές εξελίξεις, θα στοχεύει στην ενεργό συμμετοχή του σε ποικίλες δραστηριότητες, όπως η παρατήρηση, οι συνεντεύξεις, τα «παιχνίδια ρόλων», οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, οι καλλιτεχνικές και αθλητικές εκδηλώσεις.
- **Συστηματική επιμόρφωση** και μετεκπαίδευση του διδακτικού προσωπικού των σχολείων, προκειμένου να εφαρμοστούν οι νέες μέθοδοι διδασκαλίας, ευέλικτα αναλυτικά προγράμματα, καθώς και αξιοποίηση της Νέας τεχνολογίας. Η χρήση των νέων τεχνολογιών (πληροφορική, βίντεο, διαδραστικοί πίνακες, πολυμέσα) καθιστά πιο ελκυστική και διαδραστική την εκπαιδευτική διαδικασία και πιο κατανητό το γνωστικό αντικείμενο.
- Διεύρυνση της έννοιας της αξιολόγησης του μαθητή. Απεξάρτησή της από τη δι-αμόρφωση μονομερούς εικόνας αποκλειστικά από τη βαθμολογική επίδοση στις γραπτές δοκιμασίες αλλά να συνυπολογίζονται οι γενικότερες επιδόσεις γραπτής και προφορικής συμμετοχής, διάφορες αντιληπτικές ικανότητες (κριτική, αφαι-ρετική, συνθετική, παρατηρητικότητα, κοινωνική, συναισθηματική νοημοσύνη κ.ά.) του μαθητή καθώς και διάφορες δεξιότητες.

Επαναπροσδιορισμός του ρόλου του εκπαιδευτικού / Πρότυπο εκπαιδευτικού / αρετές που θα πρέπει να διαθέτει ο ιδανικός δάσκαλος:

- Παιδαγωγική γνώση και διδακτική επάρκεια, κατάρτιση, αλλά και καθολική παι-δεία.
- Εφαρμογή κατάλληλων και πρωτότυπων διδακτικών μεθόδων προσαρμοσμένων στις ανάγκες κάθε μαθητή.
- Ενημέρωση για τις επιστημονικές εξελίξεις και παρακολούθηση της τεχνολογι-κής προόδου.
- Παιδαγωγικές αρετές, **μεταδοτικότητα**, **διακριτικότητα** και άσκηση **χιούμορ** κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ώστε να δημιουργεί συνθήκες εμπιστοσύνης και συνεργασίας (μεταδοτικότητα, παιδαγωγικό τακτ και χιούμορ) σύμφωνα με τον *John Dewey*.
- Να διακρίνεται από ηθικές αρετές, όπως αξιοπρέπεια, υπομονή, συνέπεια, αυτοέ-λεγχο και ευγένεια, να είναι απαλλαγμένος από φανατισμούς, εμπάθειες και προ-καταλήψεις.
- Να διαθέτει συναισθηματική καλλιέργεια και να αναπτύσσει τη δεξιότητα της ενσυναίσθησης, προκειμένου να αντιλαμβάνεται τις διαφορετικές πλευρές ενός ζητήματος και να κατανοεί τα προβλήματα των άλλων.
- Να αισθάνεται αγάπη για το γνωστικό αντικείμενο καθώς και για τον ίδιο τον μαθητή, που θα εκδηλώνεται μέσα από μια αδιαπραγμάτευτη διάθεση αντιμετώ-πισης των προβλημάτων χωρίς τάσεις φυγής.

- Να διακρίνεται από συναισθηματική ωριμότητα και ψυχική ισορροπία.
- Να εμπυλώνει, να ενθαρρύνει την προσπάθεια και να την επιβραβεύει γιατί: «όπου επικρατεί ο έπαινος εκεί διαμορφώνονται οι άριστοι των πολιτών» (Θουκυδίδης).
- Με γνώμονα την κοινωνική και πολιτική του συνείδηση να σέβεται την προσωπικότητα των μαθητών και με τη συμπεριφορά του να αποτελεί πρότυπο και κίνητρο για μια προσωπική, πλέον ενασχόληση του μαθητή με τη γνώση, που θα συντελέσει στην ηθικο-πνευματική διαπαιδαγώγησή του.
- Να γνωρίζει την κοινωνική και την πολιτισμική προέλευση κάθε μαθητή, για να μπορεί να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε συμπεριφορά ή ιδιαιτερότητα. Συνδυαστικά, να διαθέτει επιστημονικές γνώσεις σε σχέση με το θέμα της διδακτικής της ελληνικής ως ξένης γλώσσας.

«Ιδανικός δάσκαλος, είναι εκείνος που γίνεται γέφυρα για να περάσει ο μαθητής του. Και όταν πια του διευκολύνει το πέρασμα, αφήνεται χαρούμενα να γκρεμιστεί, ενθαρρύνοντας τον μαθητή του να φτιάξει δικές του γέφυρες».

N. Καζαντζάκης

«Το μεγαλύτερο πρόβλημα κάθε εκπαίδευσης είναι ο τρόπος συντονισμού του ψυχολογικού με τον κοινωνικό παράγοντα. Ο ψυχολογικός παράγοντας απαιτεί από το άτομο την ελεύθερη χρήση όλων των προσωπικών ικανοτήτων και την ανάλυση του εαυτού του, με τρόπο ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι νόμοι της προσωπικής του δομής. Ο κοινωνικός παράγοντας απαιτεί από το άτομο να εξοικειωθεί με το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει, σε όλες τις σημαντικές σχέσεις του, και να μάθει να λαμβάνει υπόψη του αυτές τις σχέσεις μέσα στις δικές του δραστηριότητες. Ο συντονισμός απαιτεί, κατά συνέπεια, από το παιδί να είναι ικανό να εκφράζεται μεν, αλλά με τρόπο που να υλοποιεί τους κοινωνικούς σκοπούς».

John Dewey. Βικιπαίδεια

Ο Dewey, ως ένας από τους μεγαλύτερους παιδαγωγούς τόνισε ως αναγκαίο συστατικό και προϋπόθεση της πρόσληψης της γνώσης την εμπειρία και οραματιζόταν τη δημιουργία ενός δημοκρατικού σχολείου.

► **Ανώτατη εκπαίδευση:**

Διέρχεται κρίση που οφείλεται:

- Στην έλλειψη ποιότητας.
- Στην απουσία προγραμματισμού.
- Στα παρωχημένα συστήματα διδασκαλίας.
- Στην αδυναμία κρατικής επιχορήγησης.
- Στην έλλειψη τεχνογνωσίας.
- Στη συσσώρευση πτυχιούχων στις ανώτατες σχολές των μεγάλων αστικών κέντρων.
- Στην κομματική συμπεριφορά φοιτητών και διδασκόντων.

Η εξυγίανση του συστήματος των ανώτατων εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων καθίσταται επιβεβλημένη με την επίτευξη των εξής στόχων:

1. Προώθηση της γνώσης και της έρευνας.
 2. Σύνδεση της παρεχόμενης γνώσης με την καθημερινή ζωή και τις επαγγελματικές απαιτήσεις.
 3. Επικοινωνία με ξένα πανεπιστήμια.
 4. Κατάλληλη εξειδίκευση, αλλά και παροχή ευρύτερης γνώσης και παιδείας.
 5. Διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων και υπεύθυνων επιστημόνων.
 6. Δημιουργία νέων επιστημονικών κλάδων και διεύρυνση των μεταπτυχιακών σπουδών.
 7. Άρτια υλικοτεχνική υποδομή και παροχή τεχνογνωσίας.
 8. Χρηματοδοτούμενη πρακτική άσκηση φοιτητών.
 9. Αξιολόγηση διδασκόντων και προγραμμάτων διδασκαλίας.
 10. Ευκαιρίες εργασίας ακόμα και κατά τη διάρκεια σπουδών.
 11. Μείωση του αριθμού των εισακτέων ώστε να συμβαδίζουν με τις δυνατότητες απορρόφησης στα ιδρύματα και στην αγορά.
 12. Εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων, προκειμένου να προσφέρουν στους φοιτητές τη δυνατότητα να λαμβάνουν γνώση και να κάνουν έρευνα παγκοσμίου επιπέδου.
 13. Μέριμνα και δράσεις για την επιμόρφωση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, με δυνατότητες εξ αποστάσεως διδασκαλίας, «ανοιχτό Πανεπιστήμιο».
- **Υποεκπαίδευση/αναλφαβητισμός:** Με τον όρο αυτό εννοούμε τη μη ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, την ημιμάθεια, την αδυναμία του ατόμου να κατανοήσει βασικές έννοιες και να είναι λειτουργικό στην καθημερινότητά του.
- **Αιτίες:**
 - Οικονομική κρίση.
 - Υπανάπτυξη της Περιφέρειας.
 - Αποκλεισμός αλλοδαπών και μειονοτήτων.
 - Ολιγωρία ως προς την απόκτηση της γνώσης.
 - Ακηδία της πολιτείας για την επιμόρφωση των αναλφάβητων μέσω σεμιναρίων ή σχολείων δεύτερης ευκαιρίας, η μέσω τηλεεκπαίδευσης, η αμεριμνησία στη οικοδόμηση σχολείων σε ορεινές, απρόσιτες περιοχές.
 - **Επιπτώσεις:**
 - Ανεργία: η έλλειψη βασικών εφοδίων, απαραίτητων για τη σημερινή απαιτητική και ανταγωνιστική αγορά εργασίας συχνά τον καθιστά ανίκανο να ασκήσει ένα επάγγελμα.

- Ψυχολογικά προβλήματα: το άτομο λόγω της πνευματικής του ανεπάρκειας, εξαρτάται από τους άλλους, δεν αισθάνεται ελεύθερο και αυτονομημένο και συνειδητοποιώντας τη θέση του απογοητεύεται και οδηγείται σε παραίτηση σε κάθε επίπεδο.
- Πνευματική υποδούλωση: η ελλιπής γνώση ζητημάτων, η ανεπαρκής πληροφόρηση, η αδυναμία ορθής σκέψης και η γλωσσική υστέρηση συχνά οδηγούν το άτομο σε λανθασμένες επιλογές ή το μετατρέπουν σε φερέφωνο των άλλων, σε ετεροκατευθυνόμενο ον που εύκολα εξαπατάται από επιτήδειους.
- Ακοινωνησία: η επίγνωση της κατάστασης του τον ωθούν στην απομάκρυνση από το κοινωνικό σύνολο, αποφεύγει τις συναναστροφές και την ενεργό συμμετοχή του στα κοινωνικά δρώμενα (παραμένει στο περιθώριο των εξελίξεων).
- Κρίση του δημοκρατικού πολιτεύματος: ο πολίτης που στερείται βασικών πνευματικών και γνωστικών δεξιοτήτων αδυνατεί να παρακολουθήσει τις εξελίξεις στον πολιτικό χώρο με συνέπεια να μετατρέπεται συχνά σε έρμαιο των πολιτικάντηδων.

► **Τρόποι αντιμετώπισης:**

- 1) Διοργάνωση σεμιναρίων και παροχή προγραμμάτων επιμόρφωσης.
- 2) Ενίσχυση της αναγνωστικής δεξιότητας των παιδιών φέρνοντάς τα σε επαφή με ευανάγνωστα κείμενα (άρθρα, δοκίμια, συνεντεύξεις, λογοτεχνικά κείμενα) τα οποία θα ενισχύουν το ενδιαφέρον του για ανάγνωση και γνώση. Στην προσέλκυση μάλιστα του ενδιαφέροντος για την ενίσχυση της αναγνωστικής διαδικασίας θα μπορούσε να ενταχθεί και η χρήση του ηλεκτρονικού βιβλίου.
- 3) Αλλαγή προσανατολισμού της εκπαίδευσης: έμφαση στην πολυμέρεια της γνώσης σε συνδυασμό με την εξειδίκευση, καλλιέργεια κριτικής ικανότητας, πρωτοτυπία στις μεθόδους διδασκαλίας, ώστε να γίνεται πιο ενδιαφέρον το μάθημα ώστε να μην εγκαταλείπουν κάποιοι μαθητές τον εκπαιδευτικό στόχο τους.
- 4) Παροχή ευκαιριών πρόσβασης στην εκπαίδευση και παροχή οικονομικών πόρων για τη στήριξη των οικονομικά ευάλωτων ομάδων, όπως μεταναστών, αθίγγανων ή παιδιών φτωχών οικογενειών κυρίως στις επαρχιακές πόλεις ή στα υποβαθμισμένα αστικά κέντρα.
- 5) Επιβολή ποινών στους γονείς που καταπατούν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και το ωθούν στην εργασιακή εκμετάλλευση, στερώντας του μακροπρόθεσμα το δικαίωμα για μια πιο ελεύθερη και αξιοπρεπή ζωή.

1ο ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ***Η παιδεία στον πυρήνα του πολιτισμού μας***

Διανύοντας τη δεύτερη εβδομάδα του Σεπτέμβρη, ο ήχος του κουδουνιού σε όλα τα σχολεία της επικράτειας υπενθυμίζει σε μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς την έναρξη μιας ακόμη σχολικής χρονιάς. Άραγε, θα είναι ίδια και απαράλλαχτη με όλες τις προηγούμενες;

Η σχολική εμπειρία μας στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν αφήνει περιθώρια αισιοδοξίας και οραματισμού για ένα καλύτερο σχολικό περιβάλλον που θα θέτει σε προτεραιότητα τον παράγοντα άνθρωπο και θα εστιάζει στις βαθύτερες ανησυχίες κάθε μαθητή. Και αυτό συμβαίνει εξαιτίας ενός αδικαιολόγητου εφησυχασμού όλων των εμπλεκομένων, με συνέπεια το υπάρχον σηψαιμικό εκπαιδευτικό σύστημα να διαιωνίζεται, παράγοντας προβληματικές και ημιτελείς προσωπικότητες, λειτουργικά αναλφάβητες και προπάντων άτομα χωρίς ηθική και συναισθηματική «πρώτη ύλη».

Μοναδική διέξοδος από τον λαβύρινθο αυτού του συστήματος που θυματοποίησε γενιές και γενιές επί σειρά ετών θα μπορούσε να αναζητηθεί μέσα από ένα συλλογικό όραμα και μια διαφορετική προσέγγιση, κυρίως ανθρωποκεντρική. Αρκεί μια κοινή προσπάθεια γονέων, μαθητών, δασκάλων και Πολιτείας.

Μια απόπειρα για ένα σχολείο εναλλακτικό που θα αποτελεί το δεύτερο σπίτι τους και θα ενδιαφέρεται πρωτίστως για την ευτυχία του κάθε παιδιού, εστιάζοντας στην ανακάλυψη των κλίσεων, την ανάδειξη των δεξιοτήτων, την κοινωνική ευφυΐα και τη συναισθηματική του πληρότητα. Πώς; Με την ουσιαστική αλληλεπίδραση μαθητή με μαθητή, και μαθητή – δασκάλου, με δραστηριότητες, καλλιτεχνικές, αθλητικές, φιλανθρωπικές, ατομικές ή ομαδικές, με το παιχνίδι. Θέλουμε ένα σχολείο πιο ποιοτικό και λιγότερο ποσοτικό που θα φέρνει τον μαθητή σε ουσιαστική επαφή με τον άνθρωπο και τον πολιτισμό εθνικό και οικουμενικό. Ένα σχολείο «ανοιχτό» στη ζωή που θα προσφέρει ερεθίσματα, αστείρευτες εμπειρίες, δυνατότητες αφομοίωσης και επεξεργασίας όλων των δεδομένων γύρω του. Μόνο με έναν τέτοιου είδους προσανατολισμό μπορούμε να κινητοποιήσουμε τους νέους του αύριο, ενεργοποιώντας τους τη φαντασία, την έμπνευση, την αγάπη τους για δημιουργία και ζωή.

Στόχος των εκπαιδευτικών για την επίτευξη του δυσπρόσιτου οράματος θα πρέπει να είναι η διαμόρφωση μιας ανώτερης και συνάμα δυναμικής προσωπικότητας με εμπιστοσύνη στις δυνατότητές της και συνείδηση της αυταξίας της. Και αυτό θα πραγματοποιηθεί μέσα από την ενθάρρυνση, την αμερόληπτη και καλοπροαίρετη κριτική, την επιβράβευση της προσπάθειας και όχι της ευφυΐας, τον σεβασμό, τη διακριτική ευθύτητα και κυρίως την ειλικρινή αγάπη και το ανυπόκριτο ενδιαφέρον για τον μαθητή. Μέσα σε αυτό το μαθητοκεντρικό πλαίσιο το σχολείο θα πάψει να μετατρέπεται σε «εκτροφείο» βίας και πηγή άγχους, γιατί ο καθένας θα βρίσκει χώρο αυτοέκφρασης και πρωτοβουλίας, θα αναγνωρίζει τον εαυτό του, θα μάθει να διαχειρίζεται τις αδυναμίες του και να αυτοκυριαρχείται.

Ας δώσουμε μια άλλη διάσταση, λιγότερο γνωσεοκρατική και περισσότερο κοινωνι-

κή και συναισθηματική. Ένα πρωτοποριακό εκπαιδευτικό σύστημα για τα ελληνικά δεδομένα που θα «δομεί» παιδιά ειλικρινή με γνησιότητα ψυχής και ακεραιότητα χαρακτήρα, μελλοντικούς ενήλικες που θα αντιστέκονται σε έναν κόσμο ψεύτικο και υπολογιστικό, χτίζοντας ουσιαστικές και βαθύτερες διανθρώπινες σχέσεις. Κι αυτή η προσπάθεια θα υλοποιηθεί μόνο εάν οικοδομηθεί πάνω σε γερά θεμέλια και με τη σύμπραξη όλων, να είναι αέναη και να ξεκινά από τις πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες, ώστε κάθε ανθρώπινη υπόσταση να μάθει να ζει σε ένα υγιές περιβάλλον με ζωτικό χώρο που θα του παρέχει ευκαιρίες βιωματικής μάθησης, πολλαπλών τρόπων έκφρασης και ποικίλων ερεθισμάτων με άμεση συνέπεια την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και συνθετικής αντίληψης.

Νομίζω πως όλοι θα θέλαμε ένα καλύτερο σχολείο, ένα σχολείο του μέλλοντος, στο οποίο οι ηθικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυνατότητες του μαθητή θα αναδεικνύονται και θα εξελίσσονται μέσα από δημιουργικούς τρόπους μάθησης. Άλλωστε μην ξεχνάμε πως η συναισθηματική κατάσταση του παιδιού στα μαθητικά χρόνια επηρεάζει σημαντικά τις κοινωνικές σχέσεις στη μετέπειτα ζωή του και καθορίζει την εν γένει ψυχοσύνθεσή του. Γιατί η παιδική ηλικία, όπως έλεγε Μπαλζάκ, ακολουθεί τον άνθρωπο σε ολόκληρη τη ζωή του.

Αν θέλουμε λοιπόν, ισορροπημένους και ευτυχισμένους ενήλικες ας φτιάξουμε ευτυχισμένα και ισορροπημένα παιδιά με την αρωγή χαρούμενων, ευτυχισμένων και ισορροπημένων δασκάλων, που θα τα μυούν στη θετική σκέψη, προσφέροντάς τους το κατάλληλο συναισθηματικό υπόβαθρο, ώστε να μάθουν να ζουν τη στιγμή, να αναπτύξουν ενσυναίσθηση και να αισθάνονται με όλες τους τις αισθήσεις τον κόσμο γύρω τους.

Μαρία Δ. Πετροπούλου, εφημ. *Το Βήμα*, 13.09.2018

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1 Η κειμενογράφος αναφέρει τον όρο «ανοιχτό» σχολείο. Αξιοποιώντας στοιχεία από το κείμενο να δώσετε τη δική σας ερμηνεία για το πώς φαντάζεστε ένα «ανοιχτό» σχολείο, σε μια παράγραφο 100-120 λέξεων.

2 Ποιος είναι ο στόχος –η προθετικότητα– της κειμενογράφου; Να δοθεί μια σύντομη απάντηση σε δύο περιόδους.

1ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1ο ΚΕΙΜΕΝΟ (ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)

«Η κρίση της παιδείας»

Το σχολείο εδώ και πολλά χρόνια έχει ξεχάσει τι σημαίνει άνθρωπος. Από την εκπαιδευτική μας φιλοσοφία απουσιάζει εντελώς η έννοια άνθρωπος ως αξία. Εκπαιδευτικό μας ιδανικό έχει γίνει ο παραγωγικός άνθρωπος. Άνθρωπος όμως δε σημαίνει μόνο

παραγωγή αλλά και προαγωγή ήθους και στοχασμού. **Μια ολόπλευρη καλλιέργεια αποτρέπει την κατασκευή ενός μονολιθικού, μονοδιάστατου ανθρώπου.** Τη θέση του παίρνει ο σφαιρικά καλλιεργημένος, ο πνευματικά **αυτονομημένος** άνθρωπος.

Ένα ανθρωποκεντρικό σύστημα παιδείας θα έκανε τη σχολική τάξη κυψέλη πολιτισμού. Θα ανέβαζε τον μαθητή σε ανώτερα πεδία σκέψης και ευαισθησίας. Με την εξειδικευτική μανία, που μεταφέρθηκε μέχρι τα σχολικά θρανία, δημιουργήσαμε από νωρίς **μονομερείς** ανθρώπους, που μπορούν ν' αποδίδουν μόνο σ' ένα περιορισμένο και ειδικό θέμα. Έτσι, ο μαθητής μπορεί ως ένα σημείο να εξαντλεί κάποιο θέμα αλλ' από κει και πέρα τον εξαντλεί αυτό. Επιπλέον, η περιορισμένη μάθηση ωφελεί περιορισμένα και περιορισμένους. Γι' αυτό σήμερα το αίτημα για πλατιά παιδεία δεν περιορίζεται μόνο στη διεύρυνση των αντικειμένων της αλλά και των αποδεκτών της. Έτσι, περιορίζεται ο κίνδυνος των στεγανών ανάμεσα στους μαθητές και τη δημιουργία μιας πνευματικής elite, που αύριο θα μονοπωλεί τη γνώση.

Το ελληνικό σχολείο βρίσκεται από τον προβληματισμό αυτόν. Δεν εξυπηρετεί ουσιαστικά κανέναν παιδευτικό σκοπό εδώ και καιρό. Τα παιδιά το αντιμετωπίζουν σαν αγγαρεία, ενώ οι διδάσκοντες δεν βρίσκουν ερεθίσματα κι ερείσματα ούτε υλικά. Αρχίζουν να λιγοστεύουν οι εκπαιδευτικοί που νοιάζονται για το μέλλον των παιδιών και της παιδείας. Το σχολείο σήμερα θυμίζει ετοιμόρροπο κτήριο, μέσα στο οποίο βρίσκονται εγκλωβισμένοι τόσο οι διδάσκοντες όσο και οι διδασκόμενοι. Ένα κτήριο που κανείς δεν φροντίζει να το ανανεώσει, να το στηρίξει, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο της κατάρρευσης ή της κατεδάφισης. Η σχολική τάξη δεν θυμίζει χώρο μάθησης. Οι σχέσεις μαθητών-εκπαιδευτικών **διέπονται** από τη βασική αρχή της αγοράς: «*δούναι και λαβείν*».

Πρέπει πάντως να παραδεχτούμε ότι ο μαθητής για διάφορους λόγους αντιμετωπίζει το σχολείο με καχυποψία, περιφρόνηση ή προκατάληψη. Πολλές φορές μπαίνει στην τάξη νομίζοντας ότι απέναντί του βρίσκεται ένας αντίπαλος, με τον οποίο πρέπει να βρίσκεται συνεχώς σε σύγκρουση. Με πρόσχημα τη γενική κρίση που μαστίζει τον χώρο της παιδείας, προσπαθεί να δικαιολογήσει ή να ιδεολογικοποιήσει την ανωριμότητά του. Σε κάποιες αντιδράσεις του έχει δίκιο. Αλλά οι μερικές περιπτώσεις δεν αρκούν να δικαιολογήσουν την απρεπή συμπεριφορά, την καταπάτηση των σχολικών κανόνων, τη «ρακοποίηση» του μαθητικού ήθους.

Σήμερα είναι πολλοί αυτοί που διαπιστώνουν ότι ο τρόπος που λειτουργεί το σχολείο δεν προάγει την ποιότητα ούτε του μαθητή ούτε του δασκάλου. Απέχουμε πολύ από τον εκπαιδευτικό ρομαντισμό του Ουγκώ, που έλεγε ότι «*όπου ανοίγει ένα σχολείο κλείνει μια φυλακή*». Στον τόπο μας, όπου ανοίγει ένα σχολείο ανοίγει ένα σφαιριστήριο και μια καφετέρια.

Για να φτιάξουμε το νέο σχολείο πρέπει η οικογένεια πρώτα να φτιάξει το νέο παιδί που να ξέρει γιατί πηγαίνει σχολείο και τι ζητά απ' αυτό. Ο σωστός μαθητής επιδιώκει να κερδίσει την ψυχική και πνευματική του μόρφωση. Και βέβαια σωστός καθηγητής είναι αυτός που μπορεί ν' ανταποκριθεί στον ρόλο του, να οδηγήσει την τάξη σε κανάλια αμοιβαίας επικοινωνίας, συνεννόησης και κατανόησης.

Η σωστή λειτουργία της σχολικής τάξης έχει να προσφέρει στον νέο υγιείς αρχές και υψηλούς στόχους, να τον βοηθήσει ακόμη να **ενταχθεί** ομαλά στην κοινωνία.

Το παιδί πρέπει να βγαίνει απ' το σχολείο έτοιμο, ως ένα βαθμό, ν' αντιμετωπίσει τις δυσχέρειες της ζωής, να συνεισφέρει και τη δική του λύση στα προβλήματά της. Η παιδεία θα στηρίξει τον νέο –πνευματικά και ηθικά– και θ' αποτελέσει τη «μάσκα οξυγόνου», όπλο ενάντια σε κάθε «νέφος» που θα απειλήσει να τον πνίξει.

Διασκευή άρθρου της εφημερίδας *Καθημερινή*, 30-11-2003

2ο ΚΕΙΜΕΝΟ (ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)

Τους μαθητές δεν τους αγαπάμε, τους διδάσκουμε

Απόσπασμα από ομιλία του Σταύρου Ζουμπουλάκη, που εκφωνήθηκε σε εκπαιδευτική εκδήλωση.

Οι πιέσεις που ασκούνται σήμερα στο σχολείο από τη νέα οικονομία και τη νέα τεχνολογία είναι τόσο ισχυρές και ενδέχεται να το αλλάξουν σε τέτοιο βαθμό κατά τα προσεχή χρόνια, που να μην είναι πλέον αναγνωρίσιμο από τους σημερινούς αποφοίτους του. Όσο πάντως μιλάμε για το σχολείο που γνωρίζουμε όλοι μας, μιλάμε αναγκαστικά για τον δάσκαλο. Υπάρχουν αναμφισβήτητα πολλοί τρόποι να μαθαίνει κανείς, μαθαίνω όμως στο σχολείο σημαίνει μαθαίνω με έναν δάσκαλο, χωρίς τον ικανό σύλλογο διδασκόντων. Πάρτε το παράδειγμα των σχολικών βιβλίων: είναι και αυτά βιβλία όπως όλα τα άλλα και ταυτόχρονα είναι κάτι ολότελα διαφορετικό, όχι μόνο επειδή δεν τα διαβάζει κανείς άλλος πλην των μαθητών και των δασκάλων, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο και με συγκεκριμένο τρόπο, αλλά κυρίως επειδή είναι ή γίνονται, αυτό που είναι ο δάσκαλος που τα διδάσκει. Τα σχολικά βιβλία είναι παρτιτούρες: ο ήχος που θα βγάλουν εξαρτάται από τον δάσκαλο, τον μαέστρο δηλαδή της σχολικής τάξης, εξαρτάται από τη γνώση, την ευαισθησία, την προπαρασκευή, τον κόπο του και βεβαίως από την ικανότητά του να ενορχηστρώνει τους μαθητές της τάξης του.

Η παραδοχή ότι μαθαίνω στο σχολείο σημαίνει μαθαίνω με δάσκαλο δεν είναι προς συζήτηση. Είναι, όμως, αντίθετα, απολύτως συζητήσιμος ο ρόλος τον οποίο η σημερινή κοινωνία αναθέτει στον δάσκαλο, το έργο που αναμένει από αυτόν να εκτελέσει.

Έχω την εντύπωση ότι όλο και περισσότερο αναθέτουμε σήμερα στον δάσκαλο όλων των βαθμίδων –με διαφορετικό βαθμό απαιτητικότητας από βαθμίδα σε βαθμίδα και από τάξη σε τάξη– τον ρόλο ενός δεύτερου γονιού, αναμένουμε ή απαιτούμε από αυτόν, ιδίως οι άνθρωποι των αστικών κέντρων να φερθεί στους μαθητές ως γονιός και να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και οι πραγματικοί γονείς κατά την ανατροφή των παιδιών τους. Σε όσα σχολεία υπάρχουν οργανωμένες, κατά το μάλλον ή το ήττον, συναντήσεις γονέων και διδασκόντων, είναι πολύ συνηθισμένο να θέτουν οι γονείς προς συζήτηση και να ζητούν τη συνδρομή των δασκάλων για προβλήματα του είδους ότι το παιδί τους βλέπει πολύ τηλεόραση, δεν τακτοποιεί το δωμάτιό του, ζηλεύει τον αδελφό ή την αδελφή του και ούτω καθεξής. Η κοινωνική παραγγελία προς τον δάσκαλο να λειτουργήσει ως δεύτερος γονιός σημαίνει πως εκείνο που κυρίως αναμένεται από αυτόν

είναι φιλικότητα, οικειότητα, κατανόηση, επικοινωνία, αγάπη προς τους μαθητές. Αυτά περιμένουν και οι γονείς από τους δασκάλους, τα ίδια επιθυμούν και οι μαθητές. Η αγάπη για τα παιδιά είναι η πρώτη αρετή του δασκάλου και ο ύψιστος έπαινός του. Σε αυτή την αντίληψη προσχωρεί και ο δάσκαλος όχι μόνο λόγω μειωμένης αντιστασιμότητας στη συλλογική απαίτηση, αλλά κυρίως επειδή η αγάπη προς τους άλλους, τους πολλούς άλλους, άπτεται της δικής του ανάγκης να αγαπηθεί κι αυτός. [...]

Αφήνοντας κατά μέρος τους λόγους που έχουν δημιουργήσει αυτή την κοινωνική παραγγελία προς τον δάσκαλο, ας σταθούμε και ας συζητήσουμε αδρομερώς τι τύπο δασκάλο διαμορφώνει τελικά και, κυρίως, ποιες είναι οι συνέπειες που έχει αυτός ο τύπος δασκάλου στη διδακτική σχέση μέσα στο σχολείο. Ο δάσκαλος λοιπόν αυτός είναι εκείνος που ιδρύει συναισθηματικές σχέσεις με τους μαθητές, ο ψυχολογίζων δάσκαλος, εκείνος που δεν προκρίνει να συναντηθεί μαζί τους στο πεδίο της γνώσης, αλλά στο πεδίο των ψυχολογικών αναγκών και προβλημάτων τους. Δεν είναι απόμακρος, δεν είναι απαιτητικός όσον αφορά στις μαθησιακές υποχρεώσεις των μαθητών, αλλά αντίθετα, είναι οικείος, ένας δεύτερος μπαμπάς ή μάλλον μαμά (ανεξαρτήτως φύλου), συζητάει με τα παιδιά για ό,τι τα απασχολεί, τους αφιερώνει τα διαλείμματά του και άλλες ενδεχομένως ώρες του εξωδιδακτικού χρόνου του. Είναι φυσικό, επομένως, για όλες αυτούς τους λόγους, να είναι πολύ ελκυστικός. Τι γίνεται όμως με τη διδακτική σχέση αυτού του δασκάλου με τους μαθητές;

Ανάμεσα στον δάσκαλο και τον μαθητή υπάρχει –ακόμη– το θρανίο, σύνορο που χωρίζει και ταυτόχρονα ενώνει, με τα ανοιχτά βιβλία και τετράδια πάνω του, τα οποία ορίζουν τον μοναδικό τόπο συνάντησης του δασκάλου και μαθητή. Ο τύπος λοιπόν του ψυχολογίζοντος δασκάλου, του οικείου, του δασκάλου των άμεσων και αδιαμεσολάβητων συναισθηματικών σχέσεων με τους μαθητές, καταργεί αυτό το σύνορο, καταργεί τον τόπο συνάντησης δασκάλου και μαθητή, που είναι η γνώση και η αλήθεια. Αν η σχέση δασκάλου και μαθητή δεν μεσολαβείται από τη γνώση, την οποία ο πρώτος προσφέρει και ο δεύτερος αποζητάει και λαβαίνει, τότε μπορεί να είναι οτιδήποτε, διδακτική σχέση όμως δεν είναι. Επιπλέον, ο εν λόγω τύπος δασκάλου ενσπείρει στην τάξη τη σύγχυση και την αβεβαιότητα και τη διχάζει. Όλοι οι μαθητές θα διεκδικούν τη συναισθηματική προτίμηση του δασκάλου, όλοι θα αμφιβάλλουν αν όντως την έχουν, και όλοι θα υποπεύονται και θα εχθρεύονται όσους θεωρούν ότι την έχουν κερδίσει. Ενώ λοιπόν ο δάσκαλος αυτός είναι, υποτίθεται εκφραστής της ανθρωπιάς, της κατανόησης και της αγάπης προς τα παιδιά (έτσι προτιμάει να αποκαλεί τους μαθητές), στην πραγματικότητα εισάγει στην τάξη τον διχασμό, την εχθρότητα και τη βία του συναισθήματος. Τους μαθητές λοιπόν δεν τους αγαπάμε, αλλά τους διδάσκουμε, είμαστε οι οδηγοί τους στον δρόμο της γνώσης. Η μόνη αγάπη που οφείλει να έχει ο δάσκαλος είναι η αγάπη για το αντικείμενο της διδασκαλίας του. Αν αγαπάει, παράδειγμα ο φιλόλογος τον Όμηρο και τον Σολωμό, αν τους διδάσκει με γνώση και συγκίνηση, η ωφέλεια των μαθητών θα είναι απείρως μεγαλύτερη από αυτήν που θα προκαλούσε ο οσοδήποτε αγαπητικός καταγιγισμός.

3ο ΚΕΙΜΕΝΟ (ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)

«**Η δασκάλα**»

Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη (1898-1977)

Η Σοφία ήταν πρωτότοκη κόρη του Γιώργου και της Μαρίας Μαυροειδή. Στα δεκαεφτά της χρόνια, έχοντας φοιτήσει και στο Διδασκαλείο Ηρακλείου, διορίστηκε δασκάλα στη Φουρνή και αργότερα σε άλλα χωριά. «Η δασκάλα» τιτλοφορείται και το πρώτο ποίημα που την έκανε γνωστή, δημοσιευμένο γύρω στα 1930, ένα ποίημα που δίνει το πνευματικό και καλλιτεχνικό στίγμα της τόσο με τον γυμνό ρεαλισμό και την κοινωνική ευαισθησία του όσο και με την ημι-αυτοβιογραφική του διάσταση, καθώς η ποιήτρια υπήρξε πάνω απ' όλα εμπνευσμένη παιδαγωγός και συγγραφέας κάθε είδους κειμένων για παιδιά. Το ποίημα αυτό, σηματοδότησε την επίσημη είσοδό της στον λογοτεχνικό στίβο:

Πόσες φορές αποτραβιέται,
μονάχη, πέρα απ' τα παιδιά,
και πικραμένη συλλογιέται
όσα της σφίγγουν την καρδιά.
'Ω! τα χρυσά που φύγαν νιάτα,
μ' όνειρα πόσα ήταν γεμάτα!

Προβιβασμός, υποτροφία,
κάποια της τύχης αλλαγή,
δυο τρία χρόνια υπηρεσία,
κι ένας λεβέντης μιαν αυγή,
που θα την κλειούσε αρχόντισά του,
στο σπίτι του και στην καρδιά του.

Μά 'ταν φτωχό το σπιτικό της,
και καρτερούσαν να θραφούν
γονιοί κι αδέρφια απ' τον μισθό της
και χρέη πολλά να πληρωθούν.
Κι αυτός, μικρός, δεν εξαρκούσε,
κι όλο πιο μπρος τον εξοφλούσε.

Έχει σβηστεί στο πρόσωπό της
κάθε της νιότης ομορφιά.
Κι όσα διδάσκει στο σκολειό της,
δεν τα πιστεύει εκείνη πια.
Κι όλο και γίνεται η δασκάλα
πιο νευρική και πιο ασπρομάλλα.

Άλλες μαθήτριες παντρευτήκαν,
 άλλες, παιδάκια, εγίναν νιές.
 Από την μνήμη της σβηστήκαν
 πόσες edίδαξε γενιές.
 Στη νιότη τους, που ανθεί και δένει,
 μετράει τα χρόνια της θλιμμένη.

Κι όμως στην έδρα της εκείνη,
 για λευτεριά, για δικαιοσύνη,
 διδάσκει πάντα και κηρύττει,
 με ραγισμένη τη φωνή,
 που όλο και βγαίνει πιο βραχνή,
 από τον χρόνο φαρυγγίτη.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

Να αποδώσετε συνοπτικά (80-90 λέξεις) το περιεχόμενο του κειμένου 1. (15 Μονάδες)

ΘΕΜΑ Β

1 Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας, τη λέξη Σωστό, εάν η πρόταση συμφωνεί με το περιεχόμενο του κειμένου 1 ή τη λέξη Λάθος αν δεν συμφωνεί:

- α. Το σχολείο έχει καθαρά ανθρωπιστικό χαρακτήρα.
- β. Η μονολιθικότητα του ατόμου οφείλεται στην υπερβολική εξειδίκευση.
- γ. Οι σχέσεις διδασκόμενου και διδάσκοντα είναι καθαρά εμπορευματοποιημένες.
- δ. Ο μαθητής αντιμετωπίζει τον δάσκαλο σαν εχθρό του.
- ε. Το σχολείο οφείλει να φροντίζει αποκλειστικά για την κοινωνικοποίηση του παιδιού. (15 Μονάδες)

2 α. Σε καθεμία από τις παρακάτω φράσεις του κειμένου 1 να αναγνωρίσετε τη λειτουργία της γλώσσας και να αποδώσετε τη σημασία τους μονολεκτικά ή περιφραστικά: «σφαιρικά καλλιεργημένος», «Το σχολείο σήμερα θυμίζει ετοιμόρροπο κτήριο», «Η παιδεία θα στηρίξει τον νέο», και «θ' αποτελέσει τη «μάσκα οξυγόνου», όπλο ενάντια σε κάθε «νέφος» που θα απειλήσει να τον πνίξει». (5 Μονάδες)

β. Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη της δεύτερης παραγράφου του κειμένου 1: «Ένα ανθρωποκεντρικό σύστημα παιδείας... τη γνώση». (5 Μονάδες)

3 α. Ο συγγραφέας στο κείμενο 2 διατυπώνει της εξής άποψη: «Τους μαθητές λοι-

πόν δεν τους αγαπάμε, αλλά τους διδάσκουμε, είμαστε οι οδηγοί τους στον δρόμο της γνώσης». Να αντικρούσετε την παραπάνω άποψη με τα κατάλληλα επιχειρήματα σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων. (10 Μονάδες)

- β. Στο κείμενο 2 ο συγγραφέας αναφέρει: «Τα σχολικά βιβλία είναι παρτιτούρες». Τι εννοεί ο συγγραφέας αποδίδοντας στα βιβλία αυτόν τον χαρακτηρισμό; Να δικαιολογήσετε τον χαρακτηρισμό σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων. (5 Μονάδες)

ΘΕΜΑ Γ

Ποιες είναι, οι συνθήκες που επικρατούσαν, όπως αυτές διαφαίνονται μέσα στο ποίημα, για τους δασκάλους και κυρίως για τις δασκάλες την εποχή εκείνη. Εντοπίζετε κάποιες διαφορές με τη σημερινή εποχή; Ποιες θα προτιμούσατε; Να διατυπώσετε τις σκέψεις σας σε ένα κείμενο 150-200 λέξεων. *Κείμενο 3* (15 Μονάδες)

ΘΕΜΑ Δ

Σε μια ομιλία 300-400 λέξεων προς τη μαθητική κοινότητα του σχολείου σου, λαμβάνοντας υπόψη σας το περιεχόμενο και των τριών κειμένων, να αναφερθείτε στον ρόλο του σημερινού εκπαιδευτικού, καθώς και στις βασικές αρχές που πρέπει κατά τη γνώμη σας να διέπουν την εκπαιδευτική διαδικασία. (30 Μονάδες)

2ο ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ένα σχολείο με προσανατολισμό την ανάπτυξη της δημιουργικότητας, των δεξιοτήτων και της κριτικής σκέψης

Η δημιουργικότητα υπάρχει ως προδιάθεση σε όλα τα άτομα και σε όλες τις ηλικίες, στενά συναρτημένη με το κοινωνικό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον. Αυτή η φυσική τάση απαιτεί ευνοϊκές συνθήκες για να εκφραστεί και να αναπτυχθεί. Τα παιδιά από τις πολύ μικρές ηλικίες έχουν ανεπτυγμένη τη δημιουργικότητα, η οποία αρχικά εκδηλώνεται με την περιέργεια και τη φαντασία. Δυστυχώς, στην πορεία η δημιουργική τους διάθεση συχνά αναστέλλεται. Όταν όμως βρει ευνοϊκό περιβάλλον και συνδυαστεί με την παρατήρηση, την προσπάθεια, τη βαθιά μελέτη και την έμπνευση, το άτομο αναπτύσσει, ενσυναίσθηση, νοητική ευχέρεια, ευαισθησία απέναντι στα προβλήματα του περιβάλλοντος, πρωτοτυπία της σκέψης, ικανότητα σύνθεσης, ικανότητα μετασχηματισμών και επεξεργασίας, δηλαδή δημιουργική σκέψη. Γι' αυτό προτείνουμε ένα εκπαιδευτικό σύστημα προσανατολισμένο και επικεντρωμένο στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας, της κριτικής σκέψης, και των δεξιοτήτων όλων των μαθητών.

Τα εκπαιδευτικά συστήματα που ευνοούν τη δημιουργικότητα διευκολύνουν τη συναισθηματική, κοινωνική, και ηθική ανάπτυξη του παιδιού, καλλιεργούν το συνερ-

γατικό πνεύμα, τον υγιή ανταγωνισμό, το ομαδικό παιχνίδι, την αλληλοϋποστήριξη. Κατά τη μαθησιακή διαδικασία ενεργοποιούνται και συμμετέχουν διαφορετικές νοητικές διεργασίες, όπως η μνήμη, η κατανόηση, η κριτική σκέψη. Μελέτες που έχουν κάνει ελληνικά και ξένα πανεπιστήμια απέδειξαν ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των μορφωμένων, δημιουργικά σκεπτόμενων ανθρώπων και με ανεπτυγμένη την κριτική σκέψη, τόσο πιο γρήγορα έρχεται η οικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη.

Το σχολείο, λοιπόν, αναπτύσσοντας στους νέους την κριτική και δημιουργική σκέψη, τους βοηθά να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις όπως κοινωνικές, οικονομικές, επαγγελματικές, περιβαλλοντικές, συναισθηματικές. Το άτομο, δηλαδή, που θα αναπτύξει δημιουργική σκέψη είναι ένα άτομο που θα έχει περισσότερες πιθανότητες να είναι ευέλικτο, να αναλαμβάνει «ρίσκα» να αναπτύσσει την ενσυναίσθηση, την ανεξαρτησία του να διαχειρίζεται την αβεβαιότητα αλλά και την αποτυχία. Ένα τέτοιο άτομο έχει περισσότερες πιθανότητες να ευτυχήσει και να έχει επαγγελματικές ευκαιρίες στη ζωή του. Επιπροσθέτως, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης αποτελεί τον θεμέλιο λίθο για τη σφαιρική ανάπτυξη των ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων (δεξιοτήτων ζωής) στους μαθητές, γεγονός το οποίο θα συμβάλλει στην καλλιέργεια κουλτούρας πρόληψης και στη συνειδητοποιημένη υιοθέτηση «υγιεινών» συμπεριφορών ζωής.

Ωστόσο, οι προϋποθέσεις υλοποίησης του προγράμματος σχετίζονται με την κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή έτσι ώστε να ευνοείται το πείραμα, το διάβασμα, η ενασχόληση με τις Τέχνες και τον αθλητισμό. Για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και των δεξιοτήτων των μαθητών είναι απαραίτητη η κτιριακή αναμόρφωση και ο εκσυγχρονισμός του σχολικού εξοπλισμού και της υλικοτεχνικής υποδομής των σχολικών μονάδων.

Το ίδιο σημαντική είναι και η ένταξη των τεχνών στο σχολικό πρόγραμμα όπως το Θέατρο / Οπτικοακουστική Παιδεία, ο Χορός και η Δημιουργική Ανάγνωση/Γραφή, με στόχο τη σύζευξη και τη συνομιλία των διαφορετικών μορφών καλλιτεχνικής έκφρασης τόσο μεταξύ τους όσο και με τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα, ώστε κάθε μαθητής να εκφραστεί και να αναπτύξει τα ταλέντα και τη δημιουργικότητά του.

Τέλος, απαιτείται η αλληλεπίδραση και επικοινωνία του σχολείου με τους γονείς, την τοπική κοινωνία, τα πανεπιστήμια, τους καλλιτέχνες, καθώς και χώρους τέχνης και πολιτισμού αλλά και η υποστήριξη από την πολιτεία με μόνιμη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε διαφορετικές θεματικές, ανάλογα με τις ανάγκες τους.

Διαρκής Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής,
Εθνικός και Κοινωνικός Διάλογος για την Παιδεία, Μάιος 2016

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1 Να χαρακτηρίσετε ως σωστές ή λαθεμένες τις παρακάτω προτάσεις με αναφορές στο κείμενο.

- α. Η δημιουργικότητα είναι αποκλειστικά επίκτητο χαρακτηριστικό.
- β. Η φαντασία είναι ένα δείγμα δημιουργικότητας.

- γ. Η δημιουργικότητα προωθείται μέσα από το ομαδικό παιχνίδι.
- δ. Η ανεπάρκεια υλικοτεχνικής υποδομής του σχολείου δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την προώθηση της τέχνης και του αθλητισμού.
- ε. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πρέπει να αποτελεί κύριο μέλημα της πολιτείας.
- στ. Η δημιουργικότητα είναι μια ικανότητα που δεν μπορεί να διδαχθεί.

2 Στο παραπάνω κείμενο αναφέρεται πως η δημιουργικότητα σχετίζεται με την ευτυχία του ατόμου. Συμφωνείται με τον ισχυρισμό; Να αναπτύξετε τις σκέψεις σας σε μια παράγραφο 70-90 λέξεων.

2ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1ο ΚΕΙΜΕΝΟ (ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)

Η Παιδεία

Η παιδεία, σύμφωνα με αρχαίο ορισμό της, είναι «ορθή περιαγωγή της ψυχής», δηλαδή όχι γέμισμα της ψυχής με όποια πνευματικά στοιχεία, αλλά καθοδήγηση της ψυχής, ώστε να εκδηλώσει την εσωτερική της ενεργητικότητα, μια καθοδήγηση, που πρέπει να γίνει προς την ορθή **κατεύθυνση** με την παρουσίαση δηλαδή εμπρός στα μάτια της ψυχής εκείνων από τα πνευματικά αγαθά της ανθρωπότητας που **ταιριάζουν** στις εσωτερικές προδιαθέσεις της και έτσι μπορούν να την **υποκινήσουν**, ώστε ν' αναπτύξει τις δημιουργικές δυνάμεις της.

Τα στοιχεία της παιδείας είναι τρία: αυτός που δέχεται την παιδεία, αυτός που ασκεί την παιδεία και το περιεχόμενο της παιδείας. Και τα τρία όμως, αυτά στοιχεία, και ο δέκτης και ο λειτουργός και το περιεχόμενο της παιδείας, τυχαία μόνο ως τώρα και λειψά παρουσιάστηκαν μέσα στην ιστορία. Ελάχιστοι άνθρωποι, και όχι οι καλύτεροι κάθε φορά, δέχτηκαν την παιδεία. Ελάχιστοι πάλι, από όσους θα μπορούσαν, και όχι οι καλύτεροι, άσκησαν την παιδεία και ακόμη και μετά στους λίγους αυτούς και τυχαίους δασκάλους, που θα ταίριαζαν περισσότερο σ' αυτούς και έτσι και το περιεχόμενο της παιδείας δεν ταίριαζε τις πιότερες φορές στις ανάγκες του μαθητή προσδιορίστηκε τυχαία και αυτό από την τυχαία συνάντηση του μαθητή με τον β δάσκαλο. Ελάχιστες είναι οι ευτυχημένες παιδευτικές συναντήσεις, και είχαν άλλωστε κοσμοϊστορικές συνέπειες. Ποια θα ήταν η πνευματική ιστορία, αλλά και γενικά η ιστορία της ανθρωπότητας, αν δεν είχε συναντήσει ο Πλάτων τον Σωκράτη ή ο Αριστοτέλης τον Πλάτωνα;

Γενικά, και οι ερωτήσεις και οι θεωρίες της παιδείας παραμέλησαν ως τώρα τον πρώτο αυτόν παράγοντα της παιδείας, τον προσωπικό παράγοντα. Ενδιαφέρθηκαν

μόνο για το περιεχόμενο της παιδείας, για τις κατευθύνσεις δηλαδή της παιδείας και βέβαια αστόχησαν κρίσιμα από εκεί, γιατί οι κατευθύνσεις της παιδείας είναι ασύλληπτες χωρίς τη σχέση τους με τα πρόσωπα της παιδείας. Ως τώρα, ήταν ολωσδιόλου ιδιωτική, και έτσι ιστορικά περιστασιακή η αντιμετώπιση της παιδείας. Δούλεψαν πάντα με προϋπόθεση τον τυχαίο μαθητή, δηλαδή τον νέο προπάντων, και έτσι **άπλαστο**, άνθρωπο, που έχει τον πόθο, και βέβαια και σχετική άνεση, να δεχτεί την παιδεία. Και μελέτησαν, πώς θα πλαστεί ο άπλαστος αυτός, πώς θα μορφωθεί ο αμόρφωτος αυτός, με την πλαστική **επενέργεια** των μορφών του πολιτισμού, των μορφών πνεύματος και ζωής, που υπάρχουν από την προηγούμενη ιστορική δημιουργία. Έτσι και το πιο ωραίο υπόδειγμα στις κατευθύνσεις της παιδείας ως σήμερα είναι η λεγόμενη ανθρωπιστική παιδεία, που αξιώνει βασικά την ανιδιοτέλεια στη μόρφωση και ζητάει να διαπλάσει αρμονικά όλες στις δυνάμεις και όλες τις κλίσεις της ψυχής, έτσι όπως στο κλασικό άγαλμα όλα τα καθέκαστα συγκλίνουν αρμονικά στην ιδέα του όλου.

Όσο πρόκειται ορισμένοι απλώς άνθρωποι να δεχτούν την παιδεία, το παιδευτικό αυτό πρότυπο κρατάει ακέραιη την αξία του. Εμείς όμως δεν μπορούμε να δεχτούμε μια ολιγαρχική παιδεία. Εμείς παιδεία θεωρούμε αυτή που απλώνεται σε ολόκληρο τον λαό, που φέρνει σε επαφή με τον πολιτισμό, και έτσι σε πνευματική αυτενέργεια, και το τελευταίο χωριατόπαιδο. Έτσι εμείς πρέπει να δούμε πιο υπεύθυνα, πιο πλατιά, συνολικά δηλαδή, την αποστολή της παιδείας. Για μας δεν είναι νοητή ή ιδιωτική, ή ιστορικά περιστασιακή παιδεία, για μας άρτια και αξια παιδεία είναι μόνο η ιστορικά συνολική, η αληθινά καθολική παιδεία, αυτή δηλαδή που κατέχει και συνθέτει και όλους τους ανθρώπους και όλους τους σκοπούς μιας ιστορικής περιοχής. Για μας η παιδεία από ιδιωτική γίνεται καθολική.

Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος

2ο ΚΕΙΜΕΝΟ (ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)

Ποιος είναι ο καλός καθηγητής της Γ' Λυκείου;

Εα ήθελα να καταθέσω μια εμπειρία που κάθε μέρα βιώνουν, αλλά σπάνια ομολογούν, οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στη Γ' Λυκείου.

Αναρωτιέμαι πόσοι γνωρίζουν πώς γίνεται το μάθημα στη Γ' Λυκείου και ποιος είναι, κατά την κρίση των πολλών –και όχι των ολίγων και επαϊόντων– ο καλός καθηγητής, αυτός που κάνει σωστά τη δουλειά του; Είναι αυτός που θα δεχθεί να αξιολογηθεί, αυτός που θα επιμορφωθεί, αυτός που θα γνωρίζει καλά το αντικείμενό του, θα έχει προγραμματίσει σωστά την ύλη του και θα την ολοκληρώσει μέσα στις προκαθορισμένες ημερομηνίες; Δυστυχώς, όχι! Γιατί, για τις ελληνικές ποσοτικές νόρμες, καλός καθηγητής για τη Γ' Λυκείου είναι, πρώτα πρώτα, αυτός που θα βαθμολογήσει όλους τους μαθητές του, αδιακρίτως, με είκοσι (20), χωρίς να τον ενδιαφέρει η ιεράρχηση της βαθμολογίας στην τάξη του, αλλά μόνο η εξισορρόπηση των επιδόσεων των μαθητών του· αυτός που θα φροντίσει να κλείσει το άνοιγμα της βαθμολογικής ψαλίδας όχι στα

συγκεκριμένα όρια του τμήματος στο οποίο διδάσκει, αλλά στο πλαίσιο των βαθμολογιών που οι μαθητές εικάζουν ότι θα επιτύχουν στις πανελλήνιες.

Με αυτή την έννοια καλός καθηγητής είναι εκείνος που θα έχει προεικασεί τι βαθμό θα γράψει ο μαθητής του στις πανελλήνιες ώστε να μην του δημιουργήσει πρόβλημα με τη δική του βαθμολογία. Να μην του βάλει μικρότερο βαθμό απ' αυτόν που θεωρητικά αξίζει, γιατί θα είναι άδικος μαζί του και δεν θα έχει συνεκτιμήσει τις υψηλές βαθμολογίες που υποτίθεται ότι δίνουν όλοι οι άλλοι συνάδελφοί του. Να μην του βάλει μικρότερο βαθμό απ' αυτόν που θεωρητικά θα γράψει, γιατί έτσι ο μαθητής θα υποστεί τη βαθμολογική εξομάλυνση, που έχει επινοήσει ο νομοθέτης, προκειμένου να καλύπτει αυτές τις αποκλίσεις προφορικής και γραπτής βαθμολογίας. Να μην του βάλει μικρό βαθμό γενικά, ακόμη κι αν ο μαθητής δεν σκοπεύει να κατευθυνθεί προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση, γιατί έτσι θα μειωθεί ο βαθμός του απολυτηρίου του και τότε πώς θα βρει δουλειά; πώς θα προτιμηθεί αυτός ο μικρομεσαίος βαθμολογικά, μέσα στο πλήθος των μορφωμένων(;) αριστούχων; Άρα, γενικά, καλός καθηγητής είναι αυτός που θα μαντέψει όλες τις μελλοντικές επιδόσεις των παιδιών, αλλά δεν θα τις λάβει υπόψη του, διότι ο ρόλος του δεν είναι να αξιολογήσει, αλλά μόνο να πριμοδοτήσει.

Συνεχίζοντας, καλός καθηγητής για τη Γ' Λυκείου είναι αυτός που διδάσκει το αντικείμενό του γνωρίζοντας ότι ο μαθητής ενδιαφέρεται μόνο και αυστηρά για ό,τι του είναι χρήσιμο στις πανελλήνιες και πως ο καλύτερος τρόπος προσέγγισης αυτού του αντικειμένου, κατά την κρίση του μαθητή του πάντα, δεν είναι αυτός που θα προτείνει ο ίδιος, αλλά ο εκάστοτε φροντιστής. Καλός καθηγητής για τη Γ' Λυκείου είναι επίσης αυτός που δεν ζητάει από τα παιδιά τίποτα, αλλά κι αυτός που δεν τα κουράζει, ειδικά αν έχει την ατυχία να διδάσκει τα «άχρηστα» μαθήματα Γενικής Παιδείας ή καλύτερα «γενικής αδιαφορίας».

Επομένως, είναι σαφές ότι όταν τα παιδιά της Γ' Λυκείου λένε: «οι καθηγητές μας δεν μας κατανοούν» συνήθως δεν εννοούν ότι αυτοί δεν τους συμπαραστέκονται, αλλά κυρίως ότι οι καθηγητές τους δεν περνούν αθόρυβα από τη ζωή τους, ότι αυτοί δεν αποδέχονται να παίξουν αυτόν τον ρόλο του καλού καθηγητή που περιγράψαμε παραπάνω κι έτσι, με την «ατίθαση» στάση τους, διαταράσσουν τον κανόνα «εξασφαλισμένης» επιτυχίας(;) που έχει υψωθεί μπρος στα παιδικά τους μάτια.

Και, προς Θεού, δεν εννοώ σε καμία περίπτωση ότι για όλα αυτά ευθύνονται κι οι μαθητές μας. Αυτοί είναι όλοι τους παιδιά μας και τα παιδιά θα φταίνε μόνο αν ασπαστούν χωρίς καμιά αντίδραση, αν δεχτούν ασυζητητί τα έτοιμα γι' αυτούς και χωρίς αυτούς μοντέλα. Όσο για μας, τους καλούς καθηγητές της Γ' Λυκείου, υπάρχει σίγουρα μια ευθύνη: ότι αποδεχτήκαμε, ίσως κι εμείς ν' αφήνουμε για χρόνια, την καρδιά τους κενή... άγραφο πίνακα – *tabula rasa*, όπως θα 'λεγε κι ο νέος μας υπουργός της Παιδείας...

Εριέττα Δεληγιάννη Κώτση

εφημ. *Το Βήμα*, 7 Απριλίου 2009

Η κυρία Εριέττα Δεληγιάννη-Κώτση είναι διδάκτωρ Αρχαιολογίας, φιλόλογος λυκείου.

3ο ΚΕΙΜΕΝΟ (ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)***Το παλιό σχολείο***

Αργότερα, όταν ήρθε πάλι ο καιρός κι ανοίξαν τα σχολεία και βρεθήκαμε στριμωγμένοι στο «Παράρτημα», όπου κάναμε μάθημα μέρα παρά μέρα κι εκείνο από τρεις ώρες τη φορά, αρχίσαμε να νοσταλγούμε έντονα το παλιό σχολείο μας, που ήταν άνετο, που ήταν σκιερό και δροσερό σαν πηγάδι, κι ας είχε πατώματα τριμμένα και σκάλες ετοιμόρροπες, πρόσοψη λερωμένη απ' τις λασπωμένες μπαλιές και λεκέδες απ' τα μελανοδοχεία, που κατά το έθιμο σπάζαμε στους τοίχους, κρυφά εννοείται, μετά το τελευταίο διαγώνισμα του Ιουνίου. Κι όταν το 'φερνε ο δρόμος, κοντοστεκόμασταν έξω απ' το παλιό σχολείο, μα πολύ γρήγορα, βλέποντας τη σιλουέτα του Γερμανού σκοπού να αργοσαλεύει, αναγκαζόμασταν να απομακρυνθούμε.

Ήταν τόση η στεναχώρια μας, ώστε ξεσπούσαμε μέσα στις εκθέσεις. Θυμάμαι τον φιλόλογο μας να μας συμβουλεύει καταφοβισμένος: «Μη γράφετε στις εκθέσεις σας για τις αρχές κατοχής. Δεν είμαι εγώ ο αρμόδιος». Τώρα στην τάξη μας είχαμε και αρκετά παιδιά απ' την Ανατολική Μακεδονία, που οι οικογένειές τους είχαν φύγει αποκοί για να γλιτώσουν απ' τους Βουλγάρους.

Την άλλη χρονιά, έτσι όπως το πήραν, με την ίδια ευκολία το εγκατέλειψαν το σχολείο μας. Κουβαλήσαμε τα θρανία με φωνές και γέλια. Μέσα στο παλιό κτίριο ξαναβρήκαμε τα νερά μας. Παρά την πείνα και τα κυνηγητά, αρχίσαμε να διαβάζουμε και να μαθαίνουμε. Ήταν, βέβαια, πόνος ψυχής να μαθαίνεις τα μετά γενικής και δοτικής συντασσόμενα ρήματα στον ρυθμό της γερμανικής μπότας, αλλά οι καθηγητές μας επέμεναν ιδιαίτερα, σαν να εξαρτιόταν απ' αυτό η σωτηρία της πατρίδας.

Αργότερα, μας το ξαναπήραν οι Γερμανοί το σχολείο και πάλι κουβαλήσαμε τα θρανία στη γνωστή αποθήκη. Αλλ' αυτή τη φορά ήμασταν σοφότεροι. Πιστεύαμε πως είναι ζήτημα λίγου χρόνου η οριστική επιστροφή μας. Κι όταν μάλιστα ένα βαρύ απομεσήμερο του Ιουνίου, που είχαμε διαγώνισμα στα λατινικά, διαδόθηκε πως έγινε η απόβαση στη Νορμανδία, ήμασταν βέβαιοι πια πως από του χρόνου θα ήμαστε ελεύθεροι και φυσικά στο σχολείο μας. Η Γερμανία κατέρρευε απ' όλες τις μεριές.

Η απελευθέρωση μάς πέτυχε στην προτελευταία τάξη, την εβδομή γυμνασίου. Τότε μονάχα μπορέσαμε να κοιτάξουμε γύρω μας. Και αντικρίσαμε το χάος. Όχι μονάχα δεν προετοιμαζόμασταν για καμιά επιστήμη, αλλά ούτε καν είχαμε αποφασίσει τι θα σπουδάσουμε. Κάποτε, βέβαια, όλοι μας κάτι είχαμε διαλέξει, στην τύχη, αλλά το λησμονήσαμε μέσα στις αλλεπάλληλες κακουχίες.

Η πρώτη φορά που θυμάμαι συμμαθητή μου να μίλησε για το τι θα σπουδάσει ήταν όταν διασχίζοντας τον κήπο ενός νοσοκομείου πηγαίναμε σ' έναν άλλο συμμαθητή μας, που είχε πέσει στα νύχια μιας βαριάς αρρώστιας, κι απ' την οποία σε λίγο πέθανε. «Όταν θα γίνω γιατρός, θ' ανακαλύψω το φάρμακο», είπε. Μου φάνηκε αστεία αυτή η δήλωσή του. Μολονότι μικρά παιδιά είχαμε συνηθίσει να μη λέμε μεγάλα λόγια. Πάντως, το παιδί αυτό πράγματι έγινε γιατρός, αλλά το φάρμακο αποτελεί ακόμα όνειρο της ανθρωπότητας.

Λίγοι έγιναν αυτό που είπαν. Εμένα οι δικοί μου μου βάλαν την ιδέα να γίνω κτηνίατρος. Ένωθα ανέκαθεν μια κλίση προς τα ζώα, αν και δεν είχαμε στο σπίτι ούτε γάτα. Μόλις το ανακοίνωσα στο σχολείο, τα παιδιά με ονόμασαν «χαιβάν-ντόκτορ». Ή με φώναζαν απλώς «γιατρέ μου, γιατρέ μου», παίρνοντας το πρώτο συνθετικό από πάνω τους. Δε με πείραζαν οι προσφωνήσεις αυτές, εγώ ήμουν ικανότερος απ' αυτούς στις γελοιοποιήσεις. Απλώς όμως δεν υπήρχε τότε κτηνιατρική σχολή στην πόλη μας κι έτσι το σχέδιο ματαιώθηκε.

Τότε που τελειώσαμε, μεγάλη υπόληψη είχε το επάγγελμα τον γιατρού. Κατόπιν ερχόταν τον δικηγόρου. Του καθηγητή ήταν πολύ ξεπεσμένο οικονομικά, του δασκάλου ακόμα χειρότερα. Και φυσικά οι μεγάλοι που αντιμετωπίζουν σχεδόν πάντα τα πράγματα από την πρακτική τους άποψη, μας πίεζαν να γίνουμε γιατροί ή δικηγόροι. Η μανία με το Πολυτεχνείο παρουσιάστηκε αργότερα, όταν άρχισε η ανοικοδόμηση της χώρας. Όχι βέβαια, πως οι μηχανικοί ή οι μηχανολόγοι δεν έβγαζαν χρήματα, αλλά το όνειρο αυτό, καθώς δεν υπήρχε Πολυτεχνείο στην πόλη μας, ήταν τόσο άπιαστο και τόσο ακριβό, ώστε οι μεγάλοι απόφευγαν να φέρουν τον λόγο σ' αυτά τα επικίνδυνα θέματα. Πολλά παιδιά ακολουθούσαν τις ιδέες των μεγάλων κατά γράμμα. Και το περίεργο είναι ότι πιο πειθήνια στις ιδέες των μεγαλύτερων αποδείχτηκαν όχι τα ήσυχα και τα μαμόθρεφτα, όπως θα περίμενε κανείς, αλλά κάτι ζωηρότατα πλάσματα, που νόμιζες ότι ποτέ και κανέναν δεν πρόκειται ν' ακούσουν. Αντίθετα, οι αθόρυβοι εννοούσαν να κάνουν το δικό τους, μη λογαριάζοντας αμοιβές και ξακουστά επαγγέλματα.

Γιώργος Ιωάννου, *Εφήβων και μη*, 1982

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

Ο δοκιογράφος στο κείμενο 1, επιδιώκει να αναδείξει το αληθινό περιεχόμενο της παιδείας. Να το παρουσιάσετε συμπυκνώνοντάς το σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων.

15 Μονάδες

ΘΕΜΑ Β

1 Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας, τη λέξη Σωστό, εάν η πρόταση συμφωνεί με το περιεχόμενο του κειμένου 1 ή τη λέξη Λάθος εάν δεν συμφωνεί. Να επαληθεύσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο:

- α. Η αποτελεσματικότητα της παιδείας σχετίζεται με την παροχή των στοιχείων εκείνων που είναι συμβατά με τις εσωτερικές προδιαθέσεις της ψυχής.
- β. Το περιεχόμενο της παιδείας πρέπει να είναι προϊόν συμπτώσεων.
- γ. Η ανιδιοτέλεια και η ανθρωπιστική παιδεία βρίσκονται σε αντιστρόφως ανάλογη σχέση.

- δ. Η ανθρωπιστική παιδεία επιδιώκει την ολόπλευρη καλλιέργεια του ατόμου
 ε. Το αληθινό νόημα της παιδείας εμπεριέχεται στην καθολικότητά της.

(15 Μονάδες)

2 Στο κείμενο 2 η συγγραφέας αναφέρει: «θα ήθελα να καταθέσω μια εμπειρία που κάθε μέρα βιώνουν, αλλά σπάνια ομολογούν, οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στη Γ' Λυκείου...». Με βάση την εμπειρία της παραθέτει τα κριτήρια του καλού καθηγητή. Ποια είναι αυτά; Εσείς ποιον θεωρείτε καλό καθηγητή; Να παρουσιάσετε την άποψή σας σε ένα κείμενο 150-200 λέξεων.

(15 Μονάδες)

3 α. Στο κείμενο 1 να βρείτε τα συνώνυμα των λέξεων: κατεύθυνση, ταιριάζουν, υποκινήσουν, άπλαστο, επενέργεια.

(5 Μονάδες)

β. Στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου 2 να ερμηνεύσετε τον λειτουργικό ρόλο των σημείων στίξης: των εισαγωγικών και του ερωτηματικού σε παρένθεση.

(5 Μονάδες)

ΘΕΜΑ Γ

Στο κείμενο 3 αναφέρεται πως οι μεγάλοι πίεζαν τα παιδιά να γίνουν γιατροί ή δικηγόροι. Πώς ερμηνεύετε αυτή τη στάση τους; Πιστεύετε πως η συγκεκριμένη στάση έχει επικαιρικό χαρακτήρα (ταυτίζεται ή διαφοροποιείται από τις σημερινές αντιλήψεις);

(15 Μονάδες)

ΘΕΜΑ Δ

Επιχειρηματολογικό κείμενο: επιστολή

Πομπός: τελειόφοιτος Λυκείου

Αποδέκτης: ηγεσία Υπουργείου Παιδείας

Τώρα που έφτασε η στιγμή της αποφοίτησής σας από το Λύκειο, αξιοποιώντας τις εμπειρίες της σχολικής σας ζωής, να γράψετε μια **επιστολή** προς τον Υπουργό Παιδείας, στην οποία να διατυπώνετε τεκμηριωμένα τις απόψεις σας για τις αλλαγές που θα θέλατε να γίνουν στο σχολείο, προκειμένου αυτό να ανταποκρίνεται αποτελεσματικότερα στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας (300-400 λέξεις). Αξιοποιήστε στοιχεία και από τα τρία κείμενα που διαβάσατε.

(30 Μονάδες)